

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิส่วนบุคคลในต่างประเทศ

แนวคิดด้านปรัชญา

เริ่มจากการพิจารณาแนวคิดเรื่องสิทธิในต่างประเทศ นักคิดปรัชญาสังคมในช่วงศตวรรษที่ 13 อย่าง Thomas Aquinas ได้กล่าวถึงแนวคิดด้านสิทธิในเชิงมานุษยนิยมไว้ว่า พระเจ้าสร้างมนุษย์มาเท่าเทียมกัน ดังนั้นความเชื่อเบื้องต้นของเขาก็คือ มนุษย์มีความเท่าเทียมกัน โดยธรรมชาติ

นักคิดชาวอังกฤษอีก 2 ท่าน ได้แก่ Thomas Hobbes และ John Locke ผู้สร้างรากฐานแนวความคิดประชาธิปไตยของชาติตะวันตก ต่างมีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิตามธรรมชาติ (natural right) ที่เท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามก่อนมนุษย์จะมารวมตัวกันเป็นสังคมเช่นทุกวันนี้ ความเท่าเทียมกันนี้ได้นำมาสู่ความยุ่งเหยิงอันเกิดจากการปะทะต่อสู้กันอย่างไม่หยุดยั้ง (war of all against all) ดังนั้นเพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการรวมตัวกันเป็นสังคมมนุษย์จะต้องทำการตกลงกันเพื่อมอบอำนาจของตนให้ผู้ปกครองคนหนึ่ง ซึ่งจะทำการปกครองด้วยความยุติธรรมต่อทุกคน โดยเชื่อว่ามนุษย์มีเหตุผลเพียงพอที่จะเลือกผู้ปกครองที่เหมาะสม และ Locke ก็มีความเชื่อว่าการเจรจาประนีประนอมกันด้วยเหตุผลจะนำไปสู่ผลประโยชน์ร่วมกัน อย่างไรก็ตามทั้ง Hobbes และ Locke ค่อนข้างให้ความสนใจเชื่อมโยงสิทธิทางการเมืองและสังคมเข้ากับสิทธิทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นในเรื่องของสิทธิของทรัพย์สินส่วนบุคคลและการให้ความสำคัญต่อบทบาทของรัฐในสังคมพลเรือนในฐานะผู้มีอำนาจในการประนีประนอม¹⁷

John Stuart Mill ได้ให้หลักการพื้นฐานของสังคมเสรีที่เป็นการสนับสนุนแนวคิดแบบ humanistic ไว้ว่า เหนือกว่าตัวบุคคล เหนือกว่าร่างกายและจิตใจ ความเป็นส่วนตัวมีอำนาจสูงสุด (over himself, over his own body and mind, the individual is sovereign)¹⁸

อันที่จริงแล้วแนวคิดสิทธิส่วนบุคคลได้ก่อตัวและมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานในสังคมตะวันตก บางส่วนมาจากรากฐานด้านสิทธิดังกล่าวข้างต้นที่ก่อเกิดและเติบโตเป็นแนวคิด

¹⁷ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย . โครงการศึกษาผลกระทบทางสังคมจากวิกฤติเศรษฐกิจ (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2543) , หน้า 4-5.

¹⁸ John Stuart Mill, "On Liberty," in *Utilitarianism*. ed. Mary Warnock (Glasgow: Fontana, 1962) p.135 cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press, 1992) , p. 23.

เสรีประชาธิปไตย บางส่วนมาจากความคิดแบบปัจเจกนิยม (individualism) ในสังคมตะวันตกเอง บางส่วนมาจากบทเรียนที่ก่อตัวขึ้นจากสถานการณ์ต่าง ๆ บางส่วนมาจากการคบคิดจาก นักวิชาการแขนงต่าง ๆ ในฝ่ายตะวันตก และบางส่วนมาจากการแสวงหาความรู้และพัฒนา แนวคิดโดยการวิจัย

มีกฎหมายของ Jewish Law ในอดีตเมื่อเกือบสองพันปีล่วงมาแล้ว ที่แสดงให้เห็นแนวคิด สิทธิส่วนบุคคลที่ผสมผสานอยู่ เช่น ถ้าใครคนหนึ่งสร้างกำแพงตรงข้ามเพื่อนบ้านของเขา หน้าต่าง จะต้องอยู่สูงกว่าหรือต่ำกว่าเขา มันจะต้องไม่อยู่ภายในช่วง 4 คิวบิต ถ้าสูงกว่ามันจะต้องสูงกว่า 4 คิวบิต เพื่อผลประโยชน์ในเรื่องความเป็นส่วนตัว โดยเพื่อนบ้านไม่ควรจ้องมองเข้าไปในบ้านของเขา¹⁹

จากการพิจารณาวรรณกรรมและวาทกรรม ในอังกฤษเราจะพบคำว่า “privacy” ใน เยอรมัน มี “Die Privatsphere” ที่กล่าวถึงพื้นที่ส่วนตัวอันเป็นขอบเขตระหว่างบุคคลและชีวิตใน สังคม²⁰ ในกรอบความคิดของฝรั่งเศส เราพบ la protection de la vie privée ซึ่งเชื่อมโยงระหว่าง เทคโนโลยีสารสนเทศและเสรีภาพของมนุษย์²¹ ในภาษาสวีตเราใช้คำว่า integritet ซึ่งแสดงนัยว่า บุคคลมีสิทธิที่จะคัดสินเรื่องราวของตนเอง²²

ในส่วนของนิยามสิทธิส่วนบุคคล (right of privacy) มีนักคิดหลายคนได้ให้คำจำกัดความ ไว้ ทั้งนี้เริ่มต้นจากการให้คำจำกัดความขอดีนิมที่แสดง โดย Judge Cooley และต่อมาได้ถูกนำมา ปรับแต่งเป็นบทความโดย Samuel Warren and Louis Brandeis คำนิยามนั้นอยู่ในรูปวลีสั้น ๆ ว่า สิทธิที่จะอยู่ตามลำพัง (right to be let alone)²³

คำจำกัดความการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Data Protection) ที่เป็นที่ยอมรับอย่างมากต่อมา เป็น ของ Alan F. Westin กล่าวไว้ว่า การกล่าวอ้างถึงบุคคล กลุ่ม หรือสถาบันที่กำหนดตัวของ

¹⁹ Whitfield Diffie and Susan Landau, *Privacy on the Line: The politics of wiretapping and encryption* (California: 1998), p.126.

²⁰ Sporos Simms et al., *Kommentar zum Bundesdatenschutzgesetz*, 3 rd ed. (Baden-Baden :Nomos,1981),p.60 cited in Colin J. Bennett. *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press,1992) ,p. 27.

²¹ Tricot Report . *In formatique et libertes*(Paris Documentation Francise,1975) cited in Colin J. Bennett. *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press,1992) .p. 27.

²² Sweden. Commission on Publicity and Secrecy of Official Documents, *Computers and Privacy* (Stockholm: Ministry of Justice,1972) (English translation of the report Data och Integritet) cited in Colin J. Bennett. *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press,1992) ,p. 27.

²³ Thomas M. Cooley, *A Treatise on the Law*,2d ed. (Chicago : Callaghan,1888); Samuel Warren and Louis Brandeis, *The Right to Privacy*.*Harvard Law Review* 4 (1890) : 193-220 cited in Colin J. Bennett. *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press,1992) ,p. 25.

พวกเขาเองได้ว่าข้อมูลส่วนตัวที่จะได้รับการสื่อสารไปยังบุคคลอื่นมีแนวทางอย่างไร และขอบเขตของมันควรจะอยู่แค่ไหน จากการสำรวจฐานะทางสังคม จิตวิทยา และมานุษยวิทยา เขาได้หลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุน คุณค่าที่เกี่ยวข้องกับสิทธิส่วนบุคคล 4 ประการ ประการแรก คือ การปกป้องความเป็นเอกเทศของตนเอง หรือความเป็นตัวตนของบุคคล ๆ หนึ่ง (protecting personal autonomy or one's core self) การปลดปล่อยความรู้สึกได้ตามที่ต้องการ (providing a sense of emotional release) การส่งเสริมคุณค่าในตนเองและความคิดสร้างสรรค์ส่วนบุคคล (promoting self-evaluation and creativity) และการกำหนดขอบเขตและป้องกันการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ (limiting and protecting communication)²⁴

นอกจากแนวคิดเรื่องคุณค่าของสิทธิส่วนบุคคล ของ Alan F. Westin แล้ว ในทัศนะที่แตกต่างกัน David H. Flaherty ได้กำหนดคุณค่าสิบสามประการอันได้แก่ สิทธิในการมีอิสระในตนเอง (right to individual autonomy) สิทธิที่จะถูกปล่อยให้อยู่ลำพัง (right to be left alone) สิทธิที่จะมีชีวิตส่วนตัว (right to a private life) สิทธิที่จะควบคุมข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง (right to control information about self) สิทธิที่จะกำหนดขอบเขตการเข้าถึง (right to limit accessibility) สิทธิที่จะมีสิทธิขาดในการควบคุมการเข้าถึงอาณาเขตความเป็นส่วนตัว (right to exclusive control of access to private realms) สิทธิที่จะลดการละเมิดบุกรุกในสิทธิ (right to minimize intrusiveness) สิทธิที่จะคาดหวังในเรื่องความเป็นส่วนตัว (right to expect confidentiality) สิทธิที่จะได้รับความพอใจจากการอยู่โดยลำพัง (right to enjoy solitude) สิทธิที่จะมีความสุขกับความเป็นส่วนตัว (right to enjoy intimacy) สิทธิที่จะได้รับความพอใจจากการไม่ปรากฏนาม (right to enjoy anonymity) สิทธิที่จะได้รับความพอใจจากสิ่งที่สงวนไว้เป็นเฉพาะสำหรับบุคคลนั้น (right to enjoy reserve) สิทธิที่จะปกปิดความลับของตน (right to secrecy)²⁵

นักคิดชาวอเมริกัน Vance Packard ก็ได้พยายามปลุกเร้าสาธารณชนให้หันมาให้ความสนใจในเรื่องความเป็นส่วนตัวในหนังสือ *The Naked Society* ที่กล่าวถึง สิทธิที่จะมีความเป็นส่วนตัวและชีวิตที่ปราศจากพันธนาการ (right to a private, unfettered life)²⁶

²⁴ Alan F. Westin, *Privacy and Freedom* (New York :Atheneum,1967),p.32-39 cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy*. (London : Cornell University Press,1992) ,pp. 24-25.

²⁵ Flaherty, *Protecting Privacy in Surveillance Societies*,p.8 cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press,1992) ,p. 25.

²⁶ Vance Packard, *The Naked Society* (New York : Pocket Books,1964),p.169 cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press,1992) ,p. 24.

ในขณะที่นักคิดอื่น ๆ เห็นว่าสิทธิส่วนบุคคลหรือความเป็นส่วนตัวเป็นอำนาจในรูปแบบหนึ่ง เช่น Charles Fried กล่าวถึงสิทธิส่วนบุคคลในแง่มุมของการจัดระเบียบทางสังคมไว้ในหนังสือ *Privacy* ว่า บุคคลจะเข้าควบคุมการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับตัวพวกเขาเอง²⁷ หรือ Elizabeth L. Beardsley ได้กล่าวว่าสิทธิส่วนบุคคลเป็น สิทธิที่จะเลือกเปิดเผย (right of selective disclosure)²⁸ Michale A. Weinstein ได้เสนอมุมมองว่าความเป็นส่วนตัว (privacy) เป็นสภาพประการหนึ่งทางด้านจิตวิทยา คือความเป็นอยู่ที่แยกขาดจากบุคคลอื่น (being apart from others)²⁹

นักเขียน Richard Parker เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้พยายามที่จะค้นหาขอบเขตบางประการเพื่อพลเรือนอเมริกันและรัฐธรรมนูญกฎหมายสิทธิส่วนบุคคล โดย Richard Parker ได้ให้ขอบเขตของสิทธิส่วนบุคคลไว้ว่า ความเป็นส่วนตัวหรือสิทธิส่วนบุคคล (privacy) นั้นจะบังคับใช้เมื่อไรก็ตามและโดยใครก็ตามเมื่อส่วนต่างๆ ของบุคคลนั้นถูกสัมผัสจากบุคคลอื่น³⁰

Jacques Ellul นักคิดชาวยุโรปได้กล่าวเตือนถึง การรุกไล่อย่างไม่ปราณีปราศรัยของเทคโนโลยีจำกัดคนด้วยเครื่องบันทึกต่างๆ³¹

นักคิดผู้อาศัยการวิเคราะห์แบบสังคมวิทยาอย่าง Edward Shils ผู้ทำการศึกษาการพัฒนาการของการรับรู้ต่อแนวคิดสิทธิส่วนบุคคลช่วงศตวรรษที่ 19 ได้กล่าวถึงแนวคิดสิทธิส่วนบุคคลไว้อย่างน่าสนใจว่า การพัฒนาความเป็นลักษณะเฉพาะบุคคล (The growth of individuality) และ สิ่งที่แสดงตัวตนของบุคคลนั้นคือสิ่งที่แสดงความเป็นบุคคลคนนั้น (The sense of one's identity as individual) โดยสอดคล้องกับความเชื่อที่ว่า การแสดงของบุคคลหนึ่งและความเป็นมาของเขาเป็นของตัวบุคคลคนนั้นเอง ซึ่งเกิดจากตัวเองและแบ่งปันกับคนอื่น ได้เมื่อเขาปรารถนาที่จะแบ่งปันมัน³²

²⁷ Charles Fried, "privacy", *Yale Law Journal* 77(1968) :49 quoted cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press,1992) .p. 26.

²⁸ Elizabeth L. Beardsley,"Privacy : Autonomy and Selective Disclosure," in *Privacy*,ed. J. Roland Pennock and John W. Chapman (New York: Atherton,1971) p.56-70 cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press,1992) ,p. 26.

²⁹ Michale A. Weinstein, "The uses of Privacy in the Good Life," in *Privacy*,ed.Pennock and Chapman,p.94 cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press,1992) ,p. 26.

³⁰ Richard B. Parker,"A Definition of Privacy," *Rutgers Law Review* 27 (1974) p. 281 cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press,1992) ,pp.25- 26.

³¹ Quoted in Frank Carmody,"Background to Data Protection in Europe," *Information Privacy* 1 (1978).p.25 cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press,1992) ,p. 28.

³² Edward Shils, "Privacy in Modern Industrial Society," in *Censuses, Surveys and Privacy*. ed. Martin Bulmer (London : Macmillan,1979),p.26 cited in Colin J. Bennett. *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press,1992) ,p. 24.

ความพยายามในการให้คำจำกัดความและแบ่งประเภทของสิทธิส่วนบุคคลเริ่มก้าวล่วงเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ James Rule ได้ขยายความคำพูดของ John Stuart Mill ไว้ว่า สิทธิส่วนตัวเป็นความรู้สึกด้านสุนทรียศาสตร์ (aesthetic privacy) หรือการจำกัดข้อมูลส่วนบุคคลให้มีเป้าหมายในตัวมันเอง (the restriction of personal information as an end in itself)³³

The British section of the international Commission of Jurists วิเคราะห์แนวคิดสิทธิส่วนบุคคลไว้ว่าเป็นการเก็บรักษาความรู้สึกของตัวเองและการแสดงออกถึงบุคลิกภาพ การแสดงความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและการค้นหาทางที่จะหลุดพ้นด้วยตัวของตัวเอง มนุษย์แต่ละคนต้องการที่จะกำหนดขอบเขตในการติดต่อกับบุคคลอื่น ยิ่งไปกว่านั้นก็ต้องการที่รักษาความเป็นตัวของตัวเอง สิ่งที่ตนเองต้องการที่จะคิดและรู้สึก เชื่อและสงสัย มีความหวัง มีการวางแผน มีความกลัวและความฉงนสนเท่ห์ต่อสิ่งนั้น ซึ่งเราเรียกมันว่าความเป็นส่วนตัว เพราะเราปรารถนาที่จะเลือกมันได้อย่างอิสระ ว่าจะสื่อสารกับใคร ในขอบเขตแค่ไหนที่เราจะกระทำร่วมกับคนอื่น³⁴

Ruth Cohen จาก National Council for Civil Liberties ได้กล่าวถึง การลดคุณภาพความเป็นมนุษย์โดยการเก็บรักษาประวัติสถิติในเครื่องจักรกลที่ซึ่งไม่มีสิ่งมีชีวิต บุคคลไม่มีชีวิตอยู่อีกต่อไป บุคคลที่หายใจได้จะมีแต่แฟ้มข้อมูลที่ระบุชื่อ หมายเลขและสัญลักษณ์ต่างๆ³⁵

Jan Freese บุคคลสำคัญที่ทำงานเคลื่อนไหวเรื่องการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลใน สวีเดน เห็นด้วยกับการแปลแนวคิดดั้งเดิมของ Warren and Brandeis เป็น right to be left alone³⁶ ในขณะที่นักคิดในเยอรมันตะวันตก Hans Peter Bull ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่าผู้คนที่ต้องการที่จะมีชีวิตส่วนตัวตามลักษณะเฉพาะและทัศนคติของพวกเขา และพวกเขาชอบที่จะอยู่ลำพัง การปกป้องสิทธินี้ไม่ได้เป็นการปกป้องข้อมูลแต่เป็นการปกป้องสิทธิพลเมือง³⁷

³³ James Rule et al., *The Politics of Privacy: Planning for Personal Data Systems as Powerful Technologies* (New York : Elsevier, 1980), p.22 cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press, 1992) ,p. 23.

³⁴ Justice (The British section of the international Commission of Jurists), *Privacy and the Law* (London: Justice, 1970), p. 4 cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press, 1992) ,p. 24.

³⁵ Ruth N. Cohen, *Whose File Is It Anyway?* (London: National Council for Civil Liberties, 1982), p.10 cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press, 1992) ,p. 24.

³⁶ Jan Freese, "The right to be let alone in Sweden". *Transnational Data Report 6* (December 1983), p.448 cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press, 1992) ,p. 27.

³⁷ Quoted in Flaherty, "Protecting Privacy" .*Surveillance Societies*. p.34 cited in Colin J. Bennett *Regulating Privacy*. (London : Cornell University Press, 1992) ,p. 27.

นักวิจารณ์ชาวอังกฤษสองท่านคือ Duncan Campbell และ Steve Connor กล่าวไว้ว่า ความเป็นส่วนตัวเป็นพื้นฐานของความเชื่อมั่นในความเป็นตัวของตัวเองของบุคคลนั้น (privacy is fundamental to personal integrity)³⁸ ความเป็นส่วนตัวเป็นพื้นฐานของความมั่นคงของบุคคล

Colin J. Bennett ได้ให้คำจำกัดความของสิทธิส่วนบุคคล (privacy) ในความหมายกว้าง ๆ ไว้ว่าสิทธิส่วนบุคคล (privacy) เป็นสิทธิที่จะปลอดจากการบุกรุกข้อมูลโดยตำรวจ จากการลอบดักฟัง จากการถูกรุกจากนักหนังสือพิมพ์ และอื่น ๆ และเป็นสิทธิที่จะตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องครอบครัว อย่างเช่นเรื่องการทำแท้ง การคุมกำเนิด อีกทั้งกล่าวถึงในแง่สิทธิที่จะควบคุมข้อมูลและเก็บข้อมูลนั้นไว้ หรือการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลในหน่วยงานต่าง ๆ เช่น รัฐบาล สถาบันการเงิน องค์กรทางการแพทย์ต่างๆ สถาบันการศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้สิทธิดังกล่าวยังรวมถึงพื้นที่ส่วนบุคคล การตัดสินใจโดยปราศจากการรบกวน และสิทธิในการควบคุมการไหลเวียนของข้อมูลที่เป็นส่วนตัวต่าง ๆ³⁹ อีกด้วย

แนวคิดด้านกฎหมายและนโยบาย

กฎหมายหลักในเรื่องสิทธิส่วนบุคคล เป็นกฎหมายที่มีพัฒนาการมาจากสภาพประวัติศาสตร์และประสบการณ์ต่อเรื่องดังกล่าวในแต่ละประเทศ ประเทศสวีเดนเป็นประเทศแรกที่มีการใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยประกาศใช้ในปี.ศ. 1974 และฉบับแก้ไขปี.ศ. 1992 มีการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อมูล (Data Inspection Board) มีอำนาจอย่างเต็มที่ในการกำกับดูแล ซึ่งความผิดต่อกรณีการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลต่าง ๆ⁴⁰

ในปัจจุบันกฎหมายหลักที่สหรัฐอเมริกาใช้ในการกำกับดูแลการติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายในปัจจุบันคือ กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวในการสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Communications Privacy Act of 1986 หรือ ECPA) ซึ่งเนื้อหาของกฎหมายฉบับดังกล่าวโดยรวมคือ กฎหมายกำหนดให้การลอบดักฟังหรือรบกวนการสื่อสารระหว่างบุคคลโดยทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและมีโทษทางอาญา อีกทั้งยังห้ามมิให้บุคคลใด ๆ เข้าไปใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์ เว้นแต่ทำไปเพื่อการดูแลความเรียบร้อยของระบบบางประการ กฎหมายฉบับนี้มีการแก้ไขอีกครั้งในปี 1994 โดยกำหนดหน้าที่อย่างกว้าง ๆ สำหรับผู้

³⁸ Duncan Campbell and Steve Connor, *On the Record : Surveillance, Computers and Privacy* (London :Michael Joseph, 1986),p. 169 cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press, 1992) ,p. 24.

³⁹ Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press, 1992) ,p. 13.

⁴⁰ ปทีป เมธาคุณวุฒิ ,อภิรักษ์ เพ็ญศิริ. *แนวทางในการออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและสารสนเทศส่วนบุคคลในประเทศไทย* (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ) ,2539, หน้า 22-29.

ให้บริการเครือข่าย อย่างไรก็ตาม ใน ECPA 1986 ก็มีข้อยกเว้นในการอนุญาตให้รัฐบาลสามารถดักฟังหรือตรวจสอบข้อมูลการติดต่อทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ แต่ต้องเป็นกรณีความผิดร้ายแรงเท่านั้น⁴¹

ในกรณีประเทศอังกฤษ การให้ความคุ้มครองด้านสิทธิส่วนบุคคลที่มีต่อสื่อสารสนเทศกระทำโดยผ่านตามหลักคอมมอนลอว์ หากแต่กฎหมายดังกล่าวไม่อาจใช้ครอบคลุมสื่อสารสนเทศได้เพราะไม่ได้ตราไว้เพื่อวัตถุประสงค์นี้ เมื่อปรับใช้ได้ไม่เหมาะสม แม้ว่าจะมีความพยายามต่างๆ ในการแก้ไขการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลแล้วก็ตาม เช่น การตั้งคณะกรรมการขึ้นมาในปี ค.ศ. 1970 คือ Younger Committee เพื่อศึกษาความจำเป็นในการตรากฎหมาย หากแต่ผลกลับมากลับมาในทางตรงกันข้าม คือ มีการระบุว่าสิทธิเกินเลยไปกว่าสิทธิที่บุคคลจะพึงมีในสังคมได้ การพัฒนาการเป็นไปจนล่วงสู่ยุคที่สหภาพยุโรป (EU) ได้กำหนดให้มีการร่างกฎหมายข่าวสารข้อมูลส่วนบุคคลตามอนุสัญญา Convention for the Protection of Individuals with Regard to Automatic Processing of Personal Data อังกฤษในฐานะเป็นประเทศสมาชิกได้ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาและร่างกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนตัวในเรื่องข้อมูลข่าวสารออกมาใช้ชื่อว่า Data Protection Act 1984⁴²

ในประเทศอิตาลี มีการประกาศใช้กฎหมาย Protecting of Individuals and other Subjects with regard to the processing of personal data Act เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ.1996 เพื่อบังคับใช้กับข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล โดยมีการกำหนดขอบเขตการประมวลผลอย่างกว้าง และจัดให้มีคณะกรรมการที่มีอำนาจในการส่งเสริม สนับสนุน คุ้มครองป้องกันสามารถวินิจฉัยกรณีการทำผิดกฎหมาย มีอำนาจเรียกบุคคลมาสอบสวนได้⁴³

นอกจากนั้น ประเทศในเอเชียบางประเทศมีกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ประเทศฮ่องกง ประกาศใช้ Personal Data (Privacy) Ordinance เมื่อ 20 ธันวาคม ค.ศ. 1996 โดยมีการวางหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล 6 ประการ เพื่อควบคุมการกระทำเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้มีการเก็บรวบรวม ครอบครอง ประมวลผล หรือใช้ประโยชน์ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวใช้

⁴¹ เลอธรร รมสุภาณูจน์, จิตติภัทร เครือวรรณ และ สุธรรม อยู่ไพธรรม, กฎหมายสำหรับบริการอินเทอร์เน็ตประเทศไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม), 2541, หน้า 145-151.

⁴² ชันอารี มาลีศรีประเสริฐ, "การคุ้มครองสิทธิส่วนตัวกับสื่อสารสนเทศ" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 128-129.

⁴³ เอกสารการประชุมสัมมนา "กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล." วันพฤหัสบดีที่ 2 สิงหาคม 2544 ณ ESCAP Hall ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ.

ครอบคลุมทั้งภาครัฐและเอกชน⁴⁴ ประเทศญี่ปุ่นมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล The Personal Information Act 1989 โดยกำหนดว่าการประมวลผลสารสนเทศส่วนบุคคลนั้นหน่วยงานจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ตามกฎหมาย และขอบข่ายของรายการที่บันทึกในแฟ้มข้อมูลสารสนเทศส่วนบุคคลจะต้องไม่นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ โดยพ.ร.บ.มีการยกเว้นสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้พ.ร.บ. สถิติ และกรณีจัดเก็บเพื่อสถิติงานวิจัย⁴⁵ อย่างไรก็ตามแม้ประเทศญี่ปุ่นจะมีการออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมาใช้ แต่ทว่าสังคมญี่ปุ่นโดยรากฐานจริง ๆ แล้ว ไม่ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคลมากนัก เนื่องจากสังคมมีความสัมพันธ์บนรากฐานความเป็นชุมชนมากกว่าที่จะเป็นส่วนบุคคล กฎหมายเกือบทุกฉบับในญี่ปุ่นให้หน่วยงานของรัฐมีอำนาจในการควบคุมดูแลความประพฤติของประชาชน ถึงแม้ว่าจะมีความคิดเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคลมากขึ้นในยุคปัจจุบันก็ตาม⁴⁶

ในระดับประชาคมโลก ในปี ค.ศ. 1948 องค์การสหประชาชาติได้กำหนดในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อที่ 12 ให้สิทธิส่วนบุคคลเป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชน โดยกำหนดไว้ว่า

“ไม่มีผู้ใดที่จะถูกรบกวนความเป็นส่วนตัว ชีวิตครอบครัว การติดต่อสื่อสาร และไม่ถูกโจมตีเกียรติยศหรือทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง ทุกคนมีสิทธิตามกฎหมายในการปกป้องการรบกวนหรือการ โจมตีนั้น”⁴⁷

ในปี ค.ศ. 1980 OECD หรือองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Cooperation and Development) ได้เสนอแนวทางแนวทางการปกป้องสิทธิส่วนบุคคลและการส่งผ่านข้อมูลส่วนบุคคล (Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data) ไว้⁴⁸ ดังนี้

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน

⁴⁵ ปทีป เมธาคุณวุฒิ, อภิรัตน์ เพ็ญศิริ, แนวทางในการออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและสารสนเทศส่วนบุคคลในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ), 2539, หน้า 53.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

⁴⁷ คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน(กปส.), สิทธิมนุษยชน (กรุงเทพฯ), 2541, หน้า 13.

⁴⁸ Organization for Economic Cooperation and Development, “Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data” Available from: <http://www.oecd.org/dsti/sti/it/secur/prod/PRIV-EN.HTM>. และ ปทีป เมธาคุณวุฒิ, อภิรัตน์ เพ็ญศิริ, แนวทางในการออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและสารสนเทศส่วนบุคคลในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ), 2539, หน้า 68-69.

1. หลักการกำหนดการจัดเก็บข้อมูล (Collection Limitation Principle) ควรจะมีขอบเขตการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลที่เก็บควรได้มาอย่างเหมาะสม ถูกต้องในแง่กฎหมายและความเป็นธรรม โดยผู้ให้ข้อมูลต้องรับทราบและยินยอม
2. หลักการกำหนดคุณภาพของข้อมูล (Data quality Principle) ข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องมีการจัดเก็บตามจุดมุ่งหมายของการนำไปใช้ของข้อมูลจะต้องเก็บเท่าที่มีความจำเป็นในการใช้งาน และควรเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง สมบูรณ์และทันสมัย
3. หลักการกำหนดจุดประสงค์ในการนำข้อมูลไปใช้ (Purpose Specification Principle) การกำหนดจุดประสงค์ในการเก็บข้อมูลต้องชัดเจน ในช่วงเวลาที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการใช้ต้องตรงตามวัตถุประสงค์ และต้องมีการแจ้งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง
4. หลักการกำหนดขอบเขตการใช้งานข้อมูล (Use Limitation Principle) ไม่นำข้อมูลไปเปิดเผยหรือใช้ในจุดประสงค์อื่นที่ไม่ได้แจ้งไว้ นอกเสียจากจะได้รับการยินยอมจากเจ้าของข้อมูล หรือผ่านเกณฑ์รองรับในแง่กฎหมายเท่านั้น
5. หลักการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล (Security Safeguards Principle) ข้อมูลส่วนบุคคลควรได้รับการปกป้อง ด้วยเหตุผลทางด้านความปลอดภัยของข้อมูล ซึ่งมีความเสี่ยงต่อ การสูญหาย การเข้ามาโดยผู้ไม่เกี่ยวข้อง การทำลาย การใช้ การเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือ การเปิดเผยข้อมูล
6. หลักการเปิดเผย/เผยแพร (Openness Principle) ควรมีนโยบายทั่วไปในการเปิดให้มีการพัฒนาการนำไปปฏิบัติ และนโยบายเกี่ยวกับการเคารพข้อมูลส่วนบุคคล ในกรณีส่วนบุคคลและการใช้ของผู้จัดเก็บข้อมูล
7. หลักการมีส่วนร่วมของผู้ใช้ (Individual Participation Principle) ผู้ใช้แต่ละบุคคลมีสิทธิที่จะรับรู้ว่ามียข้อมูลเกี่ยวข้องกับตนอยู่หรือไม่ และมีการแจ้งให้ทราบว่ามียข้อมูลอะไรบ้างของบุคคลนั้น และจะต้องแจ้งเหตุผลในกรณีที่ไม่สามารถให้ข้อมูลหรือสื่อสารว่ามีข้อมูลของบุคคลนั้นอยู่นอกจากนั้นยังสามารถลบ เปลี่ยนแปลง ทำให้สมบูรณ์ หรือแก้ไขข้อมูลของตนได้
8. หลักการความรับผิดชอบ (Accountability Principle) ผู้ควบคุมหรือเก็บรวบรวมข้อมูลต้องรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้นตามหลักการข้างต้นทั้ง 7 ประการ

หลังจากนั้นประชาคมยุโรปได้ทำการร่าง Convention Commission of Europe for the Protection of Personal Data ในปีค.ศ. 1981 และปรับปรุงแก้ไขในปี ค.ศ. 1985 และในปี ค.ศ. 1992 ได้มีการเสนอ European Commission Directive on the Protection of Personal Data ข้อบังคับสุดท้ายที่ได้เสนอในปี 1992 และจัดทำเป็น EU Directive ออกมาในปี 1995 ซึ่งครอบคลุมแก่สมาชิกทุกประเทศรวมถึงประเทศโลกที่สามที่จะต้องทำตามกฎหมายนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 15

ประเทศสมาชิกจะต้องนำไปดำเนินการออกบังคับใช้เป็นกฎหมายภายใน 3 ปี นับแต่กฎหมายฉบับนี้ออกมา⁴⁹

แนวคิดด้านการเมือง

หากจะพิจารณาแนวคิดสิทธิส่วนบุคคลในแง่มุมทางการเมืองแล้ว คงต้องเริ่มต้นตั้งแต่ยุคความคิดดั้งเดิม ตามแนวคิดเสรีนิยมแบบ John Locke สิทธิส่วนบุคคลมีรากฐานมาจากแนวคิดดังกล่าว มีการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน การจำกัดขอบเขตแห่งรัฐ กฎหลักของกฎหมาย นั่นคือสิทธิส่วนบุคคลเป็นองค์ประกอบหลักของเสรีนิยมประชาธิปไตย และการแบ่งแยกระหว่างภาครัฐและสังคมประชาชน

ในส่วนบริบททางการเมืองนี้ Alan F. Westin เห็นว่าสิทธิส่วนบุคคลเป็นสิ่งที่จำเป็นและขาดเสียมิได้เบื้องต้นสำหรับสังคมเสรีนิยมประชาธิปไตย อีกทั้งยังระบุว่า สิทธิส่วนบุคคลทำหน้าที่หลายบทบาทในเรื่องการปกครอง เช่น การป้องกันความเป็นสมาชิกอาสาสมัครในสังคม การป้องกันการสืบสวน การป้องกันในกระบวนการเลือกตั้งที่ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรมเนื่องจากการใช้ข้อมูลของประชาชนผู้เสี่ยงเลือกตั้ง เป็นต้น⁵⁰

แนวคิดการแบ่งประเภทในการพิจารณาประเด็นสิทธิส่วนบุคคล

นอกจากนั้น Colin J. Bennett ยังได้แบ่งประเด็นปัญหาในด้านสิทธิส่วนบุคคลออกเป็น 3 รูปแบบ รูปแบบแรกคือ humanistic หรือที่เรียกว่าสุนทรียศาสตร์ หรือเป็นลักษณะแบบ aesthetic ตามแนวคิดของ James Rule ที่กล่าวไว้ในตอนต้น รูปแบบที่สองคือ political หรือสิทธิส่วนบุคคล (privacy) บนรากฐานความเข้าใจรับรู้และสัมพันธ์กันในลักษณะการเมืองและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และรูปแบบสุดท้ายคือ instrumental ที่เป็นการมองสิทธิส่วนบุคคล (privacy) ในฐานะเป็นเครื่องมือหรือการนำไปใช้⁵¹

สุดท้ายจากแนวคิดของ Priscilla M. Regan ได้แบ่ง privacy ออกเป็น 3 ประเภทที่ครอบคลุมประเด็นสิทธิส่วนบุคคล (privacy) ทั้งหมด ได้แก่ สิทธิส่วนบุคคลในด้านข้อมูล

⁴⁹ ปทีป เมธาคุณวุฒิ, อภิรัตน์ เพชรศิริ, แนวทางในการออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลและสารสนเทศส่วนบุคคลในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ), 2539, หน้า 21.

⁵⁰ Alan F. Westin, Privacy and freedom, pp.24-25 cited in Colin J. Bennett, Regulating Privacy (London : Cornell University Press, 1992), p.31.

⁵¹ Colin J. Bennett, Regulating Privacy (London : Cornell University Press, 1992) , p.30.

(information privacy) สิทธิส่วนบุคคลในด้านการสื่อสาร (communication privacy) สิทธิส่วนบุคคลในด้านจิตวิทยา (psychological privacy)⁵²

การศึกษาและงานวิจัย

ในส่วนของงานวิจัย มีหลักฐานงานวิจัยจำนวนมากทั่วโลกซึ่งเป็นเครื่องยืนยันได้ว่ามีระดับความตระหนักรู้สูงเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล ตัวอย่างเช่นงานวิจัยของ Alan F. Westin ในปี ค.ศ.1988 พบว่า 81% ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมีความตระหนักเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทางอินเทอร์เน็ต โดย 87% ของผู้หญิงมีความตระหนักและ 76% เป็นเพศชายที่มีความตระหนัก ดังนั้นผู้หญิงมีความตระหนักต่อสิทธิส่วนบุคคลมากกว่าชาย อย่างไรก็ตามคณะผู้วิจัยจาก AT&T Labs-Research ซึ่งจะได้กล่าวอย่างละเอียดต่อไปกลับพบว่าปัจจัยเรื่องเพศไม่มีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด⁵³

ในขณะที่แต่ละประเทศต่างมีความเชื่อในประเด็นพื้นฐานร่วมกันในเรื่องของความกังวลในผลกระทบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี เช่น จากตัวอย่างงานวิจัยของ Louis Harris and Associates พบว่าคนอเมริกัน 4 ใน 5 คน รู้สึกถึงการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและอยากที่จะเพิ่มความเป็นส่วนตัวในเรื่อง ชีวิต เสรีภาพ และสิทธิที่จะอยู่อย่างมีความสุข⁵⁴ กรณีการศึกษาของ Kenneth Younger เกี่ยวกับความตระหนักในการถูกละเมิดสิทธิส่วนบุคคลในประเทศอังกฤษก็ได้ผลเป็นไปในแนวทางเดียวกัน⁵⁵

ต่อมาในปี 1987 ได้จัดให้มีการวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็นของชาวอังกฤษ โดย The Data Protection Registrar's office ผลปรากฏว่ามี 73% ที่ให้ความสำคัญอย่างมากต่อสิทธิส่วนบุคคล

⁵² Priscilla M.Regan, Legislating Privacy : Technology,Social Values and Public Policy (London : The University of Noeth Carolina Press,1995) , p.5.

⁵³ Lorrie Faith Cranor, Joseph Reagle , Beyond Concern : Understanding Net Users' Attitudes About Online Privacy . AT&T Labs-Research. Available from : <http://www.research.att.com/librarv/trs/TRs/99/99.4/>

⁵⁴ Louis Harris and Associates, The Dimensions of privacy: A National Opinion Research Survey of Attitudes toward Privacy (Stevens Point, Wis.: Sentry Insurance,1979) ,and The Road after 1984: The Impact of Technology on Society (New Haven, Conn.: Southern New England Telephone,1984). The results are summarized in OTA, Federal Government Information Technology ,pp.26-29 cited in Colin J. Bennett, Regulating Privacy (London : Cornell University Press,1992) ,p.39.

⁵⁵ Great Britain, Home Office, Report of the Committee on Privacy. Cmnd.5012(The Younger Committee)(London:HMSO,1987),pp.230-231 cited in Colin J. Bennett, Regulating Privacy (London : Cornell University Press,1992) .p.40.

จากการยกตัวอย่างงานวิจัยในต่างประเทศ ในหนังสือ *Regulating Privacy* ของ Colin J. Bennett ได้กล่าวไว้ว่า แม้จะมีความพยายามในการให้คำจำกัดความของคำว่าสิทธิส่วนบุคคล แต่ไม่มีคำจำกัดความใด ๆ ที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป มีคำถามมากมายว่าลักษณะพิเศษเกี่ยวกับคุณค่าที่เป็นแบบแผนภายใต้หัวข้อสิทธิส่วนบุคคลมีอยู่หรือไม่ หรือว่าแท้ที่จริงแล้วคำขอบเขตคำจำกัดความของสิทธิส่วนบุคคลนั้นสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม หรือขึ้นกับสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจของบุคคลคนนั้น⁵⁶

ในเรื่องของสถานะทางเศรษฐกิจนี้ David H. Flaherty ได้รับการยืนยันโดยมีการระบุไว้ในบทความเรื่อง *Past, Present, and Future* ที่ตีพิมพ์ในหนังสือ *Visions of privacy* ว่าผู้ที่มีฐานะยากจนจะได้รับความสนใจในเรื่องความเป็นส่วนตัว (privacy) อยู่ในระดับต่ำ⁵⁷

จากการสำรวจในชั้นต่อมาพบว่า ข้อมูลด้านการเงิน (การออม, การหารายได้, การวัดระดับความน่าเชื่อถือต่าง ๆ) เป็นสิ่งที่คนให้ความสำคัญมากที่สุด⁵⁸

นอกจากนั้น งานวิจัยในประเทศเยอรมัน ปัจจัยทางด้านอายุและการศึกษา ถูกระบุว่า เป็นปัจจัยในการให้ความสำคัญกับเรื่องการป้องกันข้อมูลโดยผลการวิจัยพบว่าบุคคลที่ให้ความสำคัญกับการป้องกันข้อมูลส่วนบุคคลเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว คืออายุตั้งแต่ 28-44 ปี มากกว่าคนที่มียุมากกว่า และการศึกษาก็มีระดับสูงกว่าในกลุ่มคนที่ให้ความสำคัญกับการป้องกันข้อมูลส่วนบุคคล⁵⁹ อีกทั้งสถานะทางเศรษฐกิจก็เป็นปัจจัยหลักในการให้ความสำคัญกับความเป็นส่วนตัว (privacy)

ในส่วนของแง่มุมด้านสุนทรียศาสตร์ (humanistic) เครื่องมือและการนำไปใช้ (instrumental) และ การเมือง (political) จากงานวิจัยจากหลาย ๆ ประเทศก็ได้พบแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้ จากการสำรวจของ Louis Harris and Associates ในปี ค.ศ.1970 เรื่องเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวในทางสุนทรียศาสตร์ (humanistic) โดยถามคำถามคนอเมริกันว่า “ เคยมีความรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนตัวของคุณกำลังถูกบุกรุกหรือไม่ มีบางคนกำลังพยายามค้นหาข้อมูลบางอย่างเกี่ยวกับตัวคุณเพื่อการค้าใช้หรือเปล่า” ผลปรากฏว่า 62 %ตอบว่าไม่ 34 % ตอบว่าใช่ อีก 4 % ตอบว่าไม่แน่ใจ

⁵⁶ Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press, 1992) ,p.26.

⁵⁷ David H. Flaherty, “Past present and future,” in *Vision of Privacy* (Toronto : University of Toronto Press), 1999, p.32.

⁵⁸ Data Protection Registrar, *Third Report* (London: HSMO, 1987), p.40-45 cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press, 1992) ,p.26.

⁵⁹ Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press, 1992) ,p.41.

ต่อมาในปี ค.ศ. 1971 American Federation of Information Processing Societies (AFIPS) และ Time Magazine สอบถามว่า “ทุกวันนี้มีบางองค์กรเก็บรวบรวมข้อมูลของคนเป็นล้านอยู่ คุณรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องนี้” ผลปรากฏว่า 62% ตอบว่ากังวลมากและค่อนข้างกังวล และเมื่อมีการสอบถามเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวในทางการเมือง (Political) โดยถามคำถามว่า “คุณคิดว่ามีแนวโน้มอย่างมากที่รัฐบาลจะล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของชาวอเมริกันที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป” ผลปรากฏว่า 67 % ตอบว่าใช่⁶⁰ ในขณะที่ผลการสำรวจจากประเทศสวีเดนพบว่า คนสวีเดนให้ความสำคัญกับ ความเป็นส่วนตัว (privacy) ในแง่ของการนำไปใช้มากกว่า โดยพวกเขาจะรู้สึกเป็นกังวลในเรื่องการใช้และการเปิดเผยข้อมูลมากกว่าการเก็บรวบรวมข้อมูล⁶¹

นอกจากนี้ปัจจัยด้านความไว้วางใจในรัฐบาล (trust in government) ยังเป็นตัวแปรหลักที่สามารถใช้ในการเปรียบเทียบวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันและการให้ความสำคัญกับ สิทธิส่วนบุคคลที่แตกต่างกันด้วย⁶² โดยได้รับผลอ้างอิงจากการสำรวจของ Gallup จากหลาย ๆ ประเทศ ด้วยประโยคที่ว่า “ไม่มีใครมีความเป็นส่วนตัวเพราะรัฐบาลสามารถดูข้อมูลทุกอย่างที่ต้องการเกี่ยวกับตัวคุณ” ผลปรากฏว่า คนอเมริกัน 47 % แคนาดา 68 % อังกฤษ 59 % ตอบว่ามีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจริง และ 18 % ของคนเยอรมันที่เห็นด้วยกับประโยคนี้⁶³ ในขณะที่เมื่อทำการวิจัยในประเทศสวีเดน ผลปรากฏว่า 59 % ของคนสวีเดนไม่รู้สึกรังเกียจจากการสำรวจของรัฐบาล 80 – 90 % ของคนสวีเดนยินยอมให้รัฐบาลเก็บข้อมูลส่วนตัวของตนเองได้⁶⁴

ประเด็นเรื่องความไว้วางใจในรัฐบาลนี้อาจกล่าวได้ว่าสัมพันธ์กับประวัติความเป็นมาด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งตัวแปรนี้เองเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดนโยบายหรือกฎหมายในเรื่องสิทธิส่วนบุคคลที่แตกต่างกันด้วย เช่น ในกรณีของเยอรมันกับอเมริกา เนื่องจาก

⁶⁰ Cited in Alan F. Westin and Michael A. Baker, *Databanks in a Free Society: Computers, Record-Keeping, and Privacy* (New York : Quadrangle Books, 1972), p.466 cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press, 1992) .p.38.

⁶¹ Sweden, Data Inspection Board, “Public Attitudes to Data-Processing the Information Society,” *English Summary of the Report from the Swedish Central Bureau of Statistics* (Stockholm : Datainspektionen, January 1985) cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press, 1992) ,p.42.

⁶² Colin J. Bennett, *Regulating Privacy*. (London : Cornell University Press, 1992) .p.43.

⁶³ Gallup, Six-Nation Survey on Orwell’s “1984” (Princeton, N.J.: Gallup, 1984) cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press, 1992) ,p.26.

⁶⁴ Sweden, Data Inspection Board, “Public Attitudes to Data-Processing the Information Society,” *English Summary of the Report from the Swedish Central Bureau of Statistics* (Stockholm : Datainspektionen, January 1985) cited in Colin J. Bennett, *Regulating Privacy* (London : Cornell University Press, 1992) ,p.42.

คนเยอรมันมีความไว้วางใจในรัฐบาลมากกว่าคนอเมริกันดังนั้นกฎหมายที่ออกมารณิประเทศเยอรมันรัฐจะเป็นผู้เข้าควบคุมดูแลจัดการ หากแต่ของกรณีอเมริกาจะเป็นไปในทางควบคุมจากตัวผู้ให้บริการในอินเทอร์เน็ตเอง⁶⁵

ในประเทศสวีเดนประชาชนมีความไว้วางใจในรัฐบาลสูงทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจัยทางการปกครองซึ่งเป็นไปแบบรัฐเดี่ยว (unitary state) และ มีการปกครองแบบลักษณะคล้ายการปกครองแบบพ่อปกครองลูก (paternalistic state) ซึ่งในที่นี้หมายถึงรัฐปกครองประชาชนด้วยพันธะสัญญาในการดูแลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และด้วยจำนวนประชากรเพียงแค่ 8.3 ล้านคน รัฐจึงเข้าควบคุมและนำระบบคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ในประเทศได้โดยง่าย กฎหลักในการเข้าควบคุมข้อมูลของประชาชนจึงอยู่เหนือความเป็นส่วนตัวของบุคคล (personal privacy) ประชาชนชาวสวีเดนมีเลขประจำตัวประชาชน (national identification numbers / PINS) ซึ่งจะระบุรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวบุคคลนั้นทั้งหมด⁶⁶

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ลักษณะการเมืองการปกครองหรือเจ้าหน้าที่รัฐบาล (government authorities) ส่งผลกับการควบคุมจัดการและการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ต ข้อเสนอสนับสนุนอีกทางหนึ่งจากรายงานของ Junhao Hong ที่กล่าวถึงนโยบายด้านอินเทอร์เน็ตของประเทศคือประเทศจีน ฮองกง ไต้หวัน และสิงคโปร์ โดยในรายงานได้กล่าวไว้ว่าทั้งสี่ประเทศมีรากฐานความคิดทางวัฒนธรรมแบบขงจื้อเช่นเดียวกัน หากแต่มีความแตกต่างกันอย่างมากในนโยบายอินเทอร์เน็ต สิงคโปร์และจีนใช้กฎหมายในการควบคุมและสนับสนุนความต้องการของรัฐบาล หรือปกป้องผลประโยชน์สาธารณะมากกว่าผลประโยชน์ส่วนบุคคล มีความพยายามในการควบคุมอินเทอร์เน็ตและปิดบังสิ่งที่ประชาชนไม่ควรรับรู้ ในขณะที่ฮองกงและไต้หวันมีลักษณะตรงกันข้าม ทั้งสองประเทศสนับสนุนผู้ให้บริการเชิงพาณิชย์ ปล่อยให้กลไกการตลาดเข้ามาควบคุมบริการทางอินเทอร์เน็ต แทนที่จะนำลักษณะของการควบคุมคัดลอกโดยรัฐบาล (censorship) เข้ามาใช้⁶⁷ จึงอาจกล่าวได้ว่าลักษณะการเมืองในแต่ละประเทศทำให้การวางนโยบายด้านอินเทอร์เน็ตต่างกัน

Edward Diener และ Rick Crandall (1978) กล่าวว่าความคิดในเรื่องสิทธิส่วนบุคคลจะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม เช่น นักเรียนมัธยมแห่งหนึ่งในสหรัฐไม่รู้สึกอะไรในการที่จะตอบ

⁶⁵ "A comparative look at Germany and the United States" in http://books.nap.edu/html/global_networks/ch6.html

⁶⁶ David H. Flaherty, *Protecting privacy in surveillance societies*, (London : Chapel Hill and London, 1989), pp.96-99.

⁶⁷ Junhao Hong, *The Control of the internet in Chinese Societies : Similarities, Differences, and Implications of the Internet Policies in China, Hong Kong, Taiwan, and Singapore* .Available from : http://www.jinbo.net/maybbs/view.php?db=www&code=airc_edoc&n=20&page=2.

แบบสอบถามว่าเป็นพรหมจารีหรือไม่ ในขณะที่ประเทศทางเอเชียถือเรื่องเพศเป็นเรื่องส่วนตัวที่
จะต้องปกปิดอย่างมากแม้จะอยู่ในสังคมเดียวกัน แต่ความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจแตกต่าง
กันไปตามบทบาทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ⁶⁸

งานวิจัยอีกงานหนึ่งที่จะนำมาพิจารณาซึ่งได้กล่าวถึงไว้ในส่วนต้น เป็นงานของ AT&T
Labs-Research ในหัวข้อ การทำความเข้าใจทัศนคติของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับแนวคิดสิทธิ
ส่วนบุคคล งานวิจัยดังกล่าวได้พยายามศึกษาเพื่อทำความเข้าใจธรรมชาติของความตระหนักด้าน
สิทธิส่วนบุคคลทางอินเทอร์เน็ตของคนอเมริกัน งานวิจัยดังกล่าวจัดทำขึ้นในปี 1998 โดยกลุ่ม
ตัวอย่างมีลักษณะต่างๆ ดังนี้

- ระดับการศึกษาค่อนข้างสูง โดยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 48% มีการศึกษาอยู่ในระดับวิทยาลัยและ
ปริญญาตรี
- มีประสบการณ์ในการใช้อินเทอร์เน็ตมาก
- มีระดับรายได้ค่อนข้างสูง โดยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 51% มีรายได้เฉลี่ยต่อปีมากกว่า 50,000
เหรียญ

ผลการวิจัยพบว่า 87% ของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 405 คน รู้สึกตระหนักหรือวิตก
กังวลเรื่องสิทธิส่วนบุคคล นอกจากนั้นสิ่งที่คณะวิจัยค้นพบก็คือ

1. ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจะให้ข้อมูลมากกว่าเมื่อไม่ต้องระบุว่าเป็นใคร
2. ข้อมูลแต่ละประเภทมีความสำคัญมากน้อยต่างกัน เช่น การให้เบอร์โทรศัพท์เป็นเรื่องที่ไม่น่าพึง
ใจมากกว่า การให้เบอร์อีเมล (e-mail address)
3. ปัจจัยหลักที่สำคัญในการตัดสินใจที่จะเปิดเผยข้อมูล จากการวิจัยพบว่า ประการแรกคือ ข้อมูล
นั้นจะได้รับการแบ่งกับบริษัทและองค์กรอื่น ๆ ไม่อาจระบุว่าจะนำข้อมูลไปใช้ในทางใด ชนิดของ
ข้อมูลที่จะเก็บ และวัตถุประสงค์ของการเก็บ ในขณะที่การระบุเรื่องนโยบายสิทธิส่วนบุคคลไม่ได้
เป็นปัจจัยเอื้อในการตัดสินใจเปิดเผยข้อมูล
4. การยอมรับการให้มีการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลขึ้นกับวัตถุประสงค์การนำไปใช้ ในการวิจัย 52%
มีความกังวลเกี่ยวกับ web cookies* และอีก 12% ไม่แน่ใจว่า cookies คืออะไร สำหรับกลุ่มที่รู้จัก
ว่า cookies คืออะไร 56% ตอบว่าพวกเขาได้เปลี่ยนการตั้งค่าใน cookies ของพวกเขา เพื่อที่จะ

⁶⁸ กมลลา สุวรรณธรรมมา, "สิทธิในการรับรู้และสิทธิส่วนบุคคลและอิทธิพลของภาพลักษณ์ต่อการประเมินเหตุการณ์และเมล็ดสิทธิส่วนบุคคล,"

(วิทยานิพนธ์นี้เทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ ภาควิชาวารสารสนเทศ, หน้า 14.

* web cookies คือวิธีการดูข้อมูลจากเครื่องผู้ใช้ซึ่งกระทำโดยเว็บไซต์ต่าง ๆ บางครั้งอาจนำไปใช้เพื่อความสะดวกในการบริการ เช่นการขึ้นชื่อ
เจ้าของเครื่องโดยไม่ต้องกรอกใหม่เป็นต้น

เปลี่ยนว่าไม่ใช่การรับทั้งหมดแต่จะต้องมีการเตือนว่าจะรับหรือไม่ 78% ก็จะยอมรับ cookies ในการให้บริการแบบรายบุคคลเพื่อความสะดวกของผู้ใช้ 60% เห็นด้วยที่จะยอมรับเฉพาะโฆษณาที่เราสนใจ

5. ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตไม่พึงใจการส่งข้อมูลอัตโนมัติ แม้ว่าผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจะสนใจเครื่องมือที่ช่วยให้การท่องเว็บสะดวกสบายแต่ส่วนใหญ่กลับไม่ต้องการการส่งข้อมูลของตนไปยังเว็บไซต์แบบอัตโนมัติ เมื่อมีการถามถึงความสามารถของโปรแกรมที่จะส่งข้อมูลไปยังเว็บไซต์ได้ง่ายขึ้น 86% ตอบว่าไม่สนใจส่งข้อมูลโดยปราศจากการตรวจสอบเสียก่อน

6. ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตไม่พึงใจการสื่อสารที่ไม่พึงประสงค์ 61% ของผู้ตอบแบบสอบถามกล่าวว่าเขาเต็มใจที่จะให้ชื่อและที่อยู่ไว้กับเว็บไซต์เพื่อที่จะรับบริการ เช่น คู่มือฟรี ตัวอย่างวารสาร แต่พวกเขาจะไม่พึงใจถ้าชื่อและที่อยู่ถูกใช้ประโยชน์ทางการตลาดร่วมกับร่วมกับบริษัทอื่น ๆ อีกมากมายที่เขาไม่ได้ร้องขอแต่อย่างใด

7. ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่มีความกังวลว่าสามารถเชื่อถือนโยบายสิทธิส่วนบุคคลในแต่ละเว็บไซต์ได้มากน้อยเพียงไร จากการวิจัยพบว่า 48% จะยอมให้ข้อมูลส่วนตัวหากเว็บไซต์นั้น ๆ ระบุว่าจะใช้ข้อมูลในวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เท่านั้น 28% จะยอมให้ข้อมูลขอเพียงแต่เว็บไซต์นั้นมีนโยบายด้านสิทธิส่วนบุคคล 58% จะยอมให้ข้อมูลก็ต่อเมื่อเว็บไซต์นั้นมีนโยบายด้านสิทธิส่วนบุคคลที่ผ่านการตรวจสอบจากบริษัทที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีเท่านั้น

8. จากการวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติแบบ Standard Multivariate Clustering ทางคณะวิจัยสามารถแบ่งกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตออกตามระดับความตระหนักเรื่องสิทธิส่วนบุคคลได้ 3 ระดับคือ

8.1 Privacy Fundamentalists (17%) เป็นผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่มีความกังวลเกี่ยวกับการรักษาข้อมูลส่วนตัวสูง พวกเขาจะไม่เต็มใจให้ข้อมูลเลยแม้ว่าทางเว็บไซต์จะมีมาตรการเกี่ยวกับการรักษาสิทธิส่วนบุคคลไว้แล้วก็ตาม

8.2 Pragmatic Majority (56%) เป็นผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่มีความตระหนักเกี่ยวกับการรักษาข้อมูลส่วนตัวค่อนข้างมาก แต่ไม่เท่ากลุ่มแรก โดยจะมีหลักเกณฑ์เป็นของตนเอง เช่น จะยอมให้ข้อมูลเมื่อทางเว็บไซต์นั้นๆ มีมาตรการหรือ นโยบายในการรักษาข้อมูลของลูกค้

8.3 Marginally Concerned (27%) เป็นผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่มีความกังวลเกี่ยวกับการรักษาข้อมูลส่วนตัวค่อนข้างน้อย พวกเขาเต็มใจที่จะให้ข้อมูลส่วนตัวอยู่แล้ว⁶⁹

สำหรับการวิจัยในมุมมองทางด้านการตลาด Wang และ Petrison ได้ทำการศึกษาทัศนคติของผู้บริโภคในปี 1993 และพบว่าระดับความนึกเห็นต่อเรื่องความเป็นส่วนตัว (privacy) มี

⁶⁹ Lorrie Faith Cranor, Joseph Reagle, Beyond Concern: Understanding Net Users' Attitudes About Online Privacy, AT&T Labs-Research

การเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ขึ้นอยู่กับชื่อเสียงของบริษัทที่นำเอาข้อมูลส่วนตัวไปใช้ อีกทั้งยังพบว่าไม่สามารถกำหนดได้ชัดเจนว่า การนำข้อมูลส่วนตัวไปใช้ ณ ระดับใดจึงจะถือว่าเป็นการละเมิดความเป็นส่วนตัว นอกจากนี้ ยังพบว่าคนในต่างสังคมวัฒนธรรมก็มีทัศนคติต่อเรื่องการละเมิดความเป็นส่วนตัวต่างกัน เช่น คนอเมริกันและคนอังกฤษมีทัศนคติเรื่องความเป็นส่วนตัว (privacy) ที่แตกต่างกันไป โดยคนอเมริกันจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวที่มีการเข้ามาปฏิสัมพันธ์โดยตรงเช่น Direct mail ในขณะที่คนอังกฤษจะเน้นเรื่องการเก็บข้อมูลส่วนตัวมากกว่า เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Maynard and Taylor ซึ่งศึกษาทัศนคติต่อการตลาดทางตรงโดยเปรียบเทียบกับคนญี่ปุ่นและคนอเมริกันในปี 1996 และพบว่า ทั้งสองกลุ่มได้ให้ระดับทัศนคติทั่วไปต่อการตลาดทางตรงอย่างใกล้เคียงกัน แต่ถ้าพิจารณาถึงลงไปในเรื่องของความเป็นส่วนตัว (privacy) แล้ว คนญี่ปุ่นกลับให้ความสำคัญมากกว่าคนอเมริกัน

จากการสำรวจข้อมูลความเป็นส่วนตัวของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Privacy Information Center หรือ EPIC) เมื่อปีปลายปี 1999 พบว่าในจำนวนเว็บไซต์ที่ทำธุรกิจการค้าขายผ่านทางอินเทอร์เน็ต 100 เว็บไซต์มีอยู่ 18 เว็บไซต์ที่ไม่มีนโยบายสิทธิส่วนบุคคล (privacy policy) ให้กับลูกค้าแสดงอยู่เลยและอีก 35 เว็บไซต์ที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับโฆษณา เช่น www.DoubleClick.com มีการเชื่อมโยงไปยังบุคคลหรือองค์กรอื่นอย่างโจ่งแจ้ง ตามรายงานการสำรวจดังกล่าวยังระบุอีกด้วยว่านโยบายการรักษาความเป็นส่วนตัวของข้อมูลที่แสดงไว้ในเว็บไซต์โดยมากมักใช้คำที่อ่านยาก กล่าวไม่ครบถ้วนหรือกล่าวอย่างเป็นกลางๆ จนเกินไป หรือบางทีก็นำไปแสดงในหน้าที่ไม่อาจเห็นได้ง่าย⁷⁰

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสิทธิส่วนบุคคลในสังคมไทย

ในที่นี้ขออ้างอิงกับแนวคิดสิทธิต่าง ๆ ที่ได้รับการกล่าวอ้างในสังคมไทย จากงานวิจัยเรื่องสิทธิคนไทยในรัฐไทยของ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ⁷¹ ได้บรรยายถึงแนวคิดเรื่องสิทธิที่มีอยู่ในประวัติศาสตร์ไทยว่าออกมาในรูปลักษณะของความผ่อนปรน โดยกล่าวย่อ ๆ ได้ว่า สิทธิคือสิ่งที่เรา(ราษฎร)เรียกร้องเอาจากเขา หน้าที่คือสิ่งที่คนอื่นเขาเรียกร้องเอาจากเรา(ราษฎร) เริ่มตั้งแต่ในสมัยสุโขทัยที่กล่าวถึงเรื่องสิทธิไว้ หากแต่เมื่อพิจารณาแล้วก็เป็นการใช้ด้วยความเมตตาจากชนชั้นปกครอง ราษฎรไทยสมัยครั้งที่เป็นไพร่มีพันธะหน้าที่ผูกพันมากมาย สังคมลักษณะดังกล่าวจึงไม่อาจสร้างบุคคลหรือเสรีชนในรัฐขึ้นมาได้

⁷⁰ “การรักษาข้อมูลส่วนตัวของลูกค้านับธุรกิจออนไลน์ของคุณ” ใน *PC magazine*, 2543, หน้า 192-193.

⁷¹ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, “สิทธิคนไทยในรัฐไทย” ใน *จินตนาการสู่ปี 2000: นวัตกรรมเชิงกระบวนการทัศน์ด้านไทยศึกษา*, ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), 2539, หน้า 206.

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง อำนาจ รัฐธรรมนูญเองไม่ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือที่มีผลต่อการปฏิบัติเรื่องสิทธิเสรีภาพ แต่กลับกลายเป็นเครื่องสะท้อนการเปลี่ยนแปลงอำนาจรัฐในสังคมแต่ละช่วงขณะนั้นเสียมากกว่า ดังที่ บวรศักดิ์ อุวรรณ โณ นักนิติศาสตร์ได้วิเคราะห์เนื้อหาและกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญไทยทุกฉบับแล้ว สรุปความเห็นว่าเป็นรัฐธรรมนูญนั้นเป็นเพียงเครื่องสะท้อนกติกาของอำนาจใหม่ในระบบราชการมากกว่าที่จะเป็นกฎหมายสูงสุดของแผ่นดินที่รับรองสิทธิเสรีภาพของสมาชิกสังคมในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีและสัญญาประชาคมระหว่างรัฐด้วยกันเอง กับระหว่างประชาชนกับผู้ปกครอง⁷²

ในขณะที่แนวคิดทางพุทธศาสนาอันเป็นแนวคิดหลักในสังคมไทย ถูกกล่าวบรรยายในเชิงเปรียบเทียบกับแนวคิดเรื่องเสรีนิยมของชาติตะวันตกว่าเหมือนกันในขั้นตอนแรกคือ การให้ความสำคัญกับปัจเจกชนในการค้นหาและบรรลุเสรีภาพ ในขั้นต่อมาสำนักเสรีนิยมเองก็มีแนวคิดในการสร้างปัจเจกชนที่ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพทางโลกและวัตถุ ในขณะที่แนวคิดเชิงพุทธสอนว่าเพื่อบรรลุถึงอิสรภาพที่แท้จริง ปัจเจกชนแต่ละคนต้องต่อสู้เพื่อทำลายความมีตัวตนเป็นไปในแง่ของการหลุดพ้น มากกว่าแนวคิดเสรีนิยมที่สร้างปัจเจกชนให้เป็นเจ้าของตนเอง นอกจากนี้ยังมีแนวคิดในเรื่องกรรมหรือกฎแห่งกรรม ทำให้คนไทยมีความอ่อนน้อมถ่อมตนมากกว่าการเป็นคนเรียกร้องความต้องการ กลับไปแสวงหาความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน แต่มีลักษณะพึ่งพากัน

หากจะก้าวข้ามผ่านสู่พัฒนาการเรื่องแนวคิดสิทธิส่วนบุคคลโดยตรง อาจารย์ชเนศ อารมณ์สุวรรณได้ระบุไว้ว่า ในอดีตแนวคิดสิทธิส่วนบุคคลไม่ได้สอดแทรกอยู่ในสังคมไทยและไม่ชัดเจนเท่าสังคมตะวันตกเพราะสังคมไทยเราจะระบุถึงตัวตนของใครจะอ้างอิงว่าเป็นคนของใครความเป็นคนมาพร้อมกับสถานะทางสังคม⁷³ คนไทยแต่ละคนมองผู้อื่นในระเบียบตามสถานะสังคมว่าเขาอยู่สูงหรือต่ำกว่า ทั้งนี้ถือว่าผู้ที่อยู่สูงกว่าเพราะมีบุญมากกว่า ซึ่งทำให้การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกันในสังคมอยู่ในระบบอุปถัมภ์⁷⁴ อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีคำกล่าวถึงความไม่ชัดเจนของแนวคิดดังกล่าว หากแต่ จะกล่าวสรุปว่าไม่มีความคิดเรื่องความเป็นส่วนตัว (private) ในสังคมไทยเลยก็คงไม่ถูกต้องนัก เพราะในความเป็นจริงแล้ว เรามีแนวคิดเรื่องความเป็นส่วนตัว เพียงแต่สิทธิ

⁷² เรื่องเดียวกัน , หน้า 209.

⁷³ สัมภาษณ์ ผศ.ดร.ชเนศ อารมณ์สุวรรณ, อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 21 สิงหาคม 2544.

⁷⁴ อมร พงศาพิชญ์,ปริษา คุวินทร์พันธุ์, “ตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ในการศึกษาสังคมไทย” ใน ระบบอุปถัมภ์.

ของทางตะวันตกกับของไทยมีความแตกต่างกัน สิทธิส่วนบุคคลของทางตะวันตกสัมพันธ์หรือเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอมตะ ความศักดิ์สิทธิ์ของวิญญาณ สิทธิเป็นเรื่องสำคัญในการรักษา เป็นเรื่องที่ว่าทางตะวันตกมีความเข้มข้นมากกว่า คนไทยไม่มีสัญชาตญาณเรื่องสิทธิแบบตะวันตก แต่มีเรื่องกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน เรื่องชีวิตที่ต้องเคารพ การทำร้ายร่างกายกัน ความเป็นส่วนตัวของเราจึงมีอยู่แต่เราใช้ชื่ออื่น เช่น เรื่อง การมีเพศสัมพันธ์ เรื่องนี้ถือเป็นเรื่องส่วนตัว ที่เราจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว⁷⁵

นอกจากนั้น เมื่อมองในแง่ของการตั้งบ้านเรือนก็ยังทำให้มองเห็นภาพการแบ่งพื้นที่ส่วนตัวกับพื้นที่ส่วนรวมของสังคมไทย จากงานวิทยานิพนธ์ของนฤพนธ์ ค้วงวิเศษ เรื่องบ้านและที่อยู่ประวัติศาสตร์สังคมของชาวนาไทยภาคกลาง : กรณีศึกษาบ้านหมูลาว ต.ปลายกลัด อ.บางซ้าย จ.พระนครศรีอยุธยา ระบุว่า การตั้งบ้านเรือนของชาวนาเมื่อยุคพึ่งพาธรรมชาติ ชาวนาประกอบกิจกรรมภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเป็นหลัก การใช้พื้นที่ในตัวบ้านกระทำเพียงแค่วางเวลากลางคืนเท่านั้น การใช้พื้นที่ของชาวนาจึงแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ พื้นที่ส่วนรวม (communal spaces) สำหรับการทำงาน บริเวณระเบียง ชาน ลานบ้าน และ พื้นที่พักผ่อน⁷⁶

เมื่อเข้าสู่ยุคการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตร การใช้รถไถนาทำให้ระยะเวลาการทำงานกลางแจ้งลง ชาวนาจึงเริ่มมีเวลาอยู่ภายในเรือนมากขึ้น ส่งผลให้การจัดพื้นที่ของบ้านเปลี่ยนไป มีการลดพื้นที่ส่วนรวม เช่น ลานบ้าน ให้ลดน้อยลง เพื่อกลายสภาพเป็นพื้นที่สำหรับพักผ่อนส่วนบุคคลที่มีความเป็นส่วนตัวมากยิ่งขึ้น ลักษณะการหลับนอนเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยนอนบริเวณนอกชาน เปลี่ยนมาใช้การกั้นพื้นที่ด้วยตู้เสื้อผ้าซึ่งมีความเป็นส่วนตัวมากยิ่งขึ้น

ในส่วนของการจัดบ้านเรือนของคนในเมือง รูปแบบการใช้พื้นที่มีการจัดให้เหมาะสมกับกิจกรรมอย่างชัดเจน มีการจัดระเบียบที่พักตามความต้องการส่วนบุคคล เช่น พื้นที่ต้อนรับ ได้แก่ ห้องรับแขก พื้นที่ปฏิบัติงาน ได้แก่ ห้องทำงาน ห้องครัว ห้องอาหาร พื้นที่กึ่งส่วนตัว ได้แก่ ห้องอาบน้ำ ห้องแต่งตัว และพื้นที่ส่วนตัว ได้แก่ ห้องส้วม และห้องนอน

ในแง่พัฒนาการทางแนวคิดสิทธิส่วนบุคคล ความตระหนักถึงความเป็นส่วนตัวของบุคคล (private identity) เริ่มต้นเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ที่เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของการผลิตเพื่อขาย

⁷⁵ สัมภาษณ์อาจารย์ธีรยุทธ บุญมี อาจารย์ประจำคณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 23 กันยายน 2544.

⁷⁶ นฤพนธ์ ค้วงวิเศษ, "บ้านและที่อยู่ประวัติศาสตร์สังคมของชาวนาไทยภาคกลาง : กรณีศึกษาบ้านหมูลาว ต.ปลายกลัด อ.บางซ้าย จ.พระนครศรีอยุธยา," (วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539), 140-164.

ระบบเศรษฐกิจจึงเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านแนวคิดนี้ โดยมีขั้นตอนจากระบบทุนนิยมที่ทุกคนสามารถใช้ความเป็นปัจเจกชนไปในการผลิต กรรมกรสามารถนำแรงงานของตนไปขาย มีความเป็นเอกชนเกิดขึ้น มีการแลกเปลี่ยนในการผลิต ระบบเติบโตอยู่ภายใต้การแลกเปลี่ยน เพราะว่าทุกคนต้องการสิ่งที่ดีขึ้นสำหรับชีวิต ซึ่งอะไรที่แตกต่างกันไปตามความต้องการ ปริมาณการบริโภคมหาศาล เงินเป็นปัจจัยหลัก⁷⁷

ในเรื่องการรับรู้เรื่องสิทธิยังได้รับการระบุว่าเป็นไปได้ที่วัฒนธรรมของสิทธิที่เกิดขึ้นจะเป็นเรื่องของชนชั้นกลางในเมืองเสียมากกว่า โดยการเรียนรู้ที่ได้รับมาจากวัฒนธรรมภายนอกทั้งทางตรงทางอ้อม⁷⁸ มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง ลักษณะของชนชั้นกลางว่ามีลักษณะเป็นคนทันสมัยในแง่ของความคิด การได้รับอิทธิพลด้านวัฒนธรรมจากตะวันตก มีความตื่นตัว และการรับรู้ข่าวสารด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ตลอดจนมีความคาดหวังในชีวิตสูง⁷⁹

จากการสัมภาษณ์ อาจารย์ธเนศ อารณีสวรรณ ได้กล่าวขยายความถึง สิทธิส่วนบุคคลของชนชั้นกลางว่าเป็นแนวคิดแบบเสรีนิยม (liberalism) ซึ่งวางอยู่บนอำนาจของปัจเจกบุคคลและการให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนตัวสูงสุด และพร้อมที่จะพิทักษ์คุณค่าแนวปัจเจกนิยมในการออกแบบวัฒนธรรมของระบบทุนนิยม⁸⁰ ผลจากแนวคิดปัจเจกบุคคล คือการละเลยด้านที่เป็นส่วนรวม และเป็นสิทธิที่วางอยู่บนพื้นฐานของปัจเจกชน เชื่อตามกฎหมายที่มีอำนาจพิทักษ์สิทธิส่วนบุคคล ยึดตามกฎหมายเป็นหลัก กฎหมายสมัยใหม่ก็มาจากรากฐานของความเป็นปัจเจกบุคคล มีอำนาจในตนเองภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย

ในด้านองค์ประกอบหลักและระดับของการรับรู้ที่มีต่อแนวคิดสิทธิส่วนบุคคลในสังคมไทย อาจารย์ธเนศ ได้ให้สัมภาษณ์โดยสรุปเป็นใจความได้ว่าเวลาที่บุคคลจะตัดสินใจทำตามค่านิยม ค่านิยมใดค่านิยมหนึ่งมิใช่ปัจจัยเพียงตัวเดียวยังมีองค์ประกอบหลายอย่าง ส่วนที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งสำหรับกรณีนี้คือ ความอยากได้หรือแรงผลักดันทางเศรษฐกิจ หากจะกล่าวถึงระดับการรับรู้ยังเป็นความตระหนักแบบได้รับผลกระทบ ระดับการรับรู้ด้านสิทธิในระดับนามธรรม (abstract) มาจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ในสังคมไทยแนวคิดสิทธิส่วนบุคคลยังเป็นแนวคิด

⁷⁷ สัมภาษณ์ ศศ.ธเนศ อารณีสวรรณ, อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 15 กันยายน 2544.

⁷⁸ ธเนศ อารณีสวรรณ. "สิทธิคนไทยในรัฐไทย" ใน *จิตนาการปี 2000: นวัตกรรมเชิงกระบวนการต้นแบบด้านไทยศึกษา* (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), 2539, หน้า 1224.

⁷⁹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช. *โครงสร้างรัฐกับการเมืองไทย* (กรุงเทพฯ : บริษัทสุชมและบุตร จำกัด, 2539), หน้า 97-99.

⁸⁰ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, คริส เบเกอร์, *เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์* (กรุงเทพฯ : โอเอส พรินติ้ง เฮาส์ จำกัด, 2542), หน้า 686.

ระดับแค่พื้นๆ ถ้าคนที่จะมีความรู้สึกร่วม (sensitive) ถึงขนาดเข้าใจถึงรากที่เป็นนามธรรมในเรื่องสิทธิจะต้องเป็นคนที่รู้สึกได้กับเรื่องความยุติธรรมในสังคมที่ไม่เกี่ยวข้องกับตนเองได้เสียก่อน เป็นลักษณะสิทธิเสรีภาพที่ปฏิบัติทั่วหน้า แต่ในสังคมไทยยังไม่เป็นเช่นนั้น⁸¹

ในด้านแนวคิดสิทธิส่วนบุคคลกับความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐ เอกชน และปัจเจกบุคคลอาจกล่าวได้ว่าในสังคมไทยเองรัฐยังมีอำนาจหลักในการจัดสรรเรื่องสิทธิ ในด้านการจัดการเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชน รัฐมีการเก็บรวบรวมข้อมูลของประชาชนมาโดยตลอด การเก็บรวบรวมข้อมูลของประชาชนมีมาตั้งแต่ยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทยและเป็นไปเพื่อการควบคุมคนมิใช่ที่ดิน สมัยกรุงศรีอยุธยาที่มีการจذبญัตพลเมือง ด้วยการสักข้อมือ หรือการสักเลข จนครั้งกรุงรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการจัดทำ บัญชีสำมะโนครัว ทำบัญชีคนเกิดและคนตาย บัญชีคนเข้าออกขึ้น⁸² และมีการริเริ่มทำหนังสือเดินทางสำหรับราษฎรซึ่งต่อมาได้พัฒนาการมาเป็นบัตรประจำตัวประชาชนในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม⁸³ ดังนั้นจึงพบว่าสถาบันหลักที่สำคัญของระบบการปกครองมิใช่กรมที่ดินแต่เป็นกระทรวงมหาดไทย ตัวกลางระหว่างรัฐและสังคมมิได้อยู่ที่เจ้าพนักงานที่ดิน แต่คือ ตำรวจ นายอำเภอและระยะต่อมาคือกำนัน เอกสารสำคัญมิใช่โฉนดที่ดินแต่เป็นรายชื่อผู้คน การจดทะเบียนภาษีรัชชูปการ เอกสารการเกณฑ์ทหาร การทำทะเบียนบ้าน และบัตรประชาชน⁸⁴ การควบคุมข้อมูลของประชาชนนี้แม้แต่พื้นสมัยของช่วงสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็ยังไม่ทำสืบเนื่องต่อกันมาภายใต้อำนาจการควบคุมของกระทรวงมหาดไทย จวบจนถึงปัจจุบันได้มีการพัฒนานำระบบคอมพิวเตอร์และระบบสารสนเทศอื่นๆ เข้ามาใช้มีการแจกรหัสบุคคล (PIN CODE) เพื่อให้ประชาชนเข้าไปแก้ไขข้อมูลส่วนตัวของตนได้ในเว็บไซต์ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย⁸⁵ โดยแนวคิดการจัดเก็บยังทำเพื่อการควบคุมประชาชนสังเกตเห็นได้จากการระบุไว้ท้ายเอกสารของสำนักบริหารการทะเบียนในเรื่องวิวัฒนาการทะเบียนบ้านว่า

“เอกสารทะเบียนราษฎรต่าง ๆ ดังกล่าว ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบในแต่ละยุคสมัยเป็นลำดับมา แต่ถึงแม้ว่าจะเป็นเอกสารที่ได้จัดทำให้แก่บุคคลใด ๆ แล้ว ระยะเวลาผ่านไป

⁸¹ สัมภาษณ์ ผศ.ดร.ชเนศ อภรณ์สุวรรณ, อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 15 กันยายน 2544.

⁸² สำนักบริหารการทะเบียน, ทะเบียนบ้าน บัตรประจำตัวประชาชนจากอดีต, ปัจจุบัน, หน้า 1-2.

⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

⁸⁴ ผศ.ดร.พงษ์ไพจิตร, คริส เบเกอร์, เสริมจกกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ (กรุงเทพฯ : โอเอส พรินติ้ง เฮาส์ จำกัด, 2542), หน้า 670.

⁸⁵ ลูกหม่อมมหาดไทย, “รหัสบุคคล” มติชน (7 พฤศจิกายน 2541) : 10.

นานเท่าใดก็ตาม ก็สามารถนำมาอ้างอิง พิสูจน์ หรือตรวจสอบตัวบุคคลอันก่อให้เกิดผลทางด้านกฎหมายได้ทั้งสิ้น”⁸⁶

ในแง่ของการเก็บรวบรวมข้อมูลของรัฐที่กระทำได้โดยง่ายดังกล่าวข้างต้นนี้ เนื่องมาจากผลพวงของลักษณะการปกครองที่สังคมถูกล้อมด้วยรัฐ มาโดยตลอด⁸⁷ ทุกอย่างรวมศูนย์อยู่ที่รัฐ ดังนั้นคนไทยส่วนใหญ่จึงไม่กลัวที่จะให้รัฐเข้ามาทำอะไรแทน และมีจินตนาการเรื่องการมองรัฐที่ดี ที่ควรเป็น แต่ความคิดเรื่องการลดขนาดของรัฐและการจัดการโดยปราศจากการควบคุมของรัฐนั้นเป็นความคิดที่ค่อนข้างยาก⁸⁸

ในขณะที่ทุนสมัยใหม่กำลังก้าวเข้ามามีบทบาทในการจัดสรรสิทธิในสังคมไทยมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามในระดับปัจเจกบุคคล แม้จะมีแนวคิดเรื่องสิทธิแต่ก็เป็นไปภายใต้กลไกทางสังคมที่ทุนมีบทบาทมากยิ่งขึ้น เรื่องสิทธิในสังคมไทยในปัจจุบันจึงเป็นเพียงการเริ่มต้นเท่านั้น⁸⁹ คำพูดเรื่องการเริ่มต้นกระบวนการสิทธิดังกล่าวสัมพันธ์กับแนวคิดของอาจารย์ธีรยุทธ บุญมี ที่กล่าวว่าคนไทยอยู่ในกระบวนการที่เพิ่งสร้างมันขึ้นมา มันขึ้นอยู่กับว่าเราสามารถผลักดันมันไปสู่จุดที่มีการยอมรับกว้างขวางขนาดไหน⁹⁰

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันกฎหมายของไทยได้มีการระบุสิทธิส่วนบุคคลไว้เป็นลายลักษณ์อักษร จากหนังสือเรื่องสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยของกุลพล พลวัน ได้กล่าวถึงข้อบัญญัติเรื่องสิทธิในชีวิตส่วนตัวซึ่งได้รับการจัดรวมว่าเป็นสิทธิมนุษยชนในรูปแบบหนึ่งที่มีในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของไทยว่า⁹¹

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติคุ้มครองเสรีภาพส่วนบุคคลหรือสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right of Privacy) ไว้ในมาตราต่าง ๆ ดังนี้

มาตรา 28 ได้บัญญัติในการรับรองสิทธิและให้อำนาจการต่อสู้เมื่อถูกละเมิดสิทธิต่าง ๆ ไว้ว่า

⁸⁶ สำนักบริหารการทะเบียน. ทะเบียนบ้าน บัตรประจำตัวประชาชนจากอดีต. ปัจจุบัน. หน้า 13.

⁸⁷ ชัยอนันต์ สมุทวณิช. โครลักษ์รัฐกับการเมืองไทย. (กรุงเทพฯ : บริษัทสุจนและบุตร จำกัด, 2539), หน้า 40.

⁸⁸ สุทธนา วรณปิติกุล, สุพิศา เริงจิต. สำนักพลเมือง: ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาสังคม (กรุงเทพฯ : CIVICNET, 2542), หน้า 100-101.

⁸⁹ สัมภาษณ์ รศ. ดร. ไชยันต์ ไชยพร, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 30 มกราคม 2545.

⁹⁰ สัมภาษณ์ อาจารย์ธีรยุทธ บุญมี อาจารย์ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 21 ตุลาคม 2544.

⁹¹ กุลพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย. (กรุงเทพฯ, 2543), หน้า 243-244.

“บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปรปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาล”⁹²

มาตรา 34 บัญญัติในเรื่องของสิทธิความเป็นส่วนตัว โดยกล่าวไว้ว่า

“สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ย่อมได้รับความคุ้มครอง การกล่าวหาหรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำมิได้เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน”

มาตรา 35 บัญญัติในเรื่องการรับรองเสรีภาพของพื้นที่ส่วนตัว อันได้แก่เคหสถานไว้ว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการตรวจค้นเคหสถานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน”

ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้ในสิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 28 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า

“บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้”⁹³

ในส่วนของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 ได้สร้างแนวทางในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งเป็นส่วนที่ต้องทำความเข้าใจเพื่อสามารถแยกแยะระหว่างสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารกับสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของทางราชการ⁹⁴ โดยในทางกฎหมายได้มีการกล่าวถึงข้อมูลส่วนบุคคลดังนี้

⁹² เอกสารการประชุมสัมมนา “กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล,” วันพฤหัสบดีที่ 2 สิงหาคม 2544” ณ. ESCAP Hall ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ.

⁹³ กุลพล หลานวัน, *สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย* (กรุงเทพฯ: 2543), หน้า 243-244.

⁹⁴ ชาญชัย แสงศักดิ์, *สาระนำรัฐพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540* (กรุงเทพฯ: วิทยุชน) ,หน้า 46-47.

“ข้อมูลข่าวสารของบุคคล” หมายความว่า ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน บรรดาที่มีชื่อของผู้นั้นหรือมีเลขหมาย รหัส หรือสิ่งที่บอกลักษณะเสียงของคนหรือรูปถ่าย และให้หมายความรวมถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย

ข้อมูลส่วนบุคคลนั้นแบ่งออกเป็น 3 ประเภท⁹⁵

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล อันได้แก่
 - ข้อมูลเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เช่น ชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์
 - ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและสภาพความเป็นอยู่
 - ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะทางสังคมและความคิดเห็น
 - ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อในลัทธิ หรือศาสนา⁹⁶
2. สิ่งบอกลักษณะอื่นที่ทำให้รู้ตัวบุคคลผู้นั้นได้ ได้แก่ ลายพิมพ์นิ้วมือ รูปถ่าย ฯลฯ
3. ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ถึงแก่กรรม

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Abraham Maslow

ในที่นี้เราจะพิจารณาความต้องการขั้นที่ 2 คือ ความต้องการความปลอดภัย (Safety or security needs) อันได้แก่ ความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่ด้วยความรู้สึกปลอดภัยมั่นคง⁹⁷ ความสัมพันธ์กับทฤษฎีดังกล่าวเกิดขึ้น โดยการพิจารณาลักษณะของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นลักษณะของผู้มีฐานะและการศึกษาก่อนข้างสูง และมีรายได้ก่อนข้างสูง ดังนั้นลำดับความต้องการในการแสวงหาเรื่องปัจจัย 4 ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตในเบื้องต้นอันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรคได้รับการตอบสนองแล้ว ดังนั้นขั้นต้องการขั้นต่อไปก็จะตามมา ความต้องการขั้นต่อมาก็คือความต้องการความปลอดภัย ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือความปลอดภัยในข้อมูลส่วนบุคคล และสิทธิส่วนตัวอันจะไม่ถูกล่วงละเมิดจากบุคคลอื่น

⁹⁵ ไพโรจน์ วายุภาพ, เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง“กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล” 21-24 มิถุนายน 2544 ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ สิริกิติ์.

⁹⁶ เอกสารการประกอบสัมมนา “กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล” วันพฤหัสบดีที่ 2 สิงหาคม 2544 ณ. ESCAP Hall ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ

⁹⁷ ประสิทธิ์ ทองอุ่น, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน ,(กรุงเทพฯ ,2542),หน้า 60.

แนวคิดด้านพฤติกรรม

จากงานวิจัยของ Avery Megan⁹⁸ ความรู้สึกถูกละเมิดความเป็นส่วนตัวจะส่งผลกระทบต่อโดยตรงข้ามต่อระดับความพอใจ กล่าวคือผู้บริโภคที่รู้สึกถูกละเมิดความเป็นส่วนตัวมากขึ้น มีแนวโน้มที่จะมีระดับความพอใจที่ลดลง

แนวคิดด้านพฤติกรรมศาสตร์ได้บ่งชี้อีกประการหนึ่งว่า แนวโน้มของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมหรือปฏิบัติตาม มีผลมาจากความคิดความเชื่อที่มีต่อสิ่งนั้น

จากแนวคิดของ David H. Flaherty ในเรื่องพฤติกรรมการตอบกลับเมื่อได้รับการละเมิดจะแบ่งออกเป็น 3 ทาง

1. โดยให้เทคโนโลยีจัดการตัวมันเองในที่สุด (Technological fix)
2. โดยตัวบุคคลริเริ่มที่จะเสนอประเด็นปัญหาให้สังคมรับรู้ เช่น การร้องเรียนหนังสือพิมพ์ เป็นต้น (individual initiative)
3. โดยรัฐบาลในระดับการวางนโยบายและกฎหมาย (public policy and law)

จากลักษณะพฤติกรรมตอบกลับทั้ง 3 ทางนั้น การตอบกลับโดยใช้เทคโนโลยีจัดการนั้นเป็นแนวความคิดที่สอดคล้องกับทัศนะที่ถือว่าเทคโนโลยีคือเครื่องมือแก้ปัญหาสังคม โดยทัศนะนี้ถือว่าเทคโนโลยีคือกลไกของความก้าวหน้าทุกอย่าง เป็นเครื่องมือแก้ปัญหาสังคมส่วนใหญ่ เป็นเครื่องช่วยปลดปล่อยให้บุคคลพ้นจากแรงบีบคั้นของสังคมที่สับสนและสลับซับซ้อน⁹⁹

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิส่วนบุคคลและอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย

เริ่มต้นจากงานของชินอารี มาลีศรีประเสริฐ นิตศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในงานวิทยานิพนธ์เรื่องการคุ้มครองสิทธิส่วนตัวกับการสื่อสารสนเทศ งานวิจัยได้ทำการสำรวจกฎหมายไทยที่มีอยู่และเกี่ยวข้องกับสิทธิส่วนตัวในการสื่อสารสนเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ซึ่งจากการวิจัยพบว่าทำให้ความคุ้มครองในเรื่องดังกล่าวของไทยยังขาดความชัดเจน และกระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายต่างๆ ทั้งเอกชนและมหาชน

⁹⁸ Avery, Megan. "Privacy" Available from: <http://www.newcastle.edu.au/department/el/text%26tech/students/assign3/avery/Privacy.html>, 1999.

⁹⁹ สมคิด เลิศพิริยะประเสริฐ. "การศึกษาความคิดเห็นเรื่องปัจจัยด้านโครงสร้างสังคมและทัศนคติของคนไทยที่สัมพันธ์กับพัฒนาการของอินเทอร์เน็ต." (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 22.

การศึกษางานด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิส่วนบุคคลที่น่าสนใจอีกงานหนึ่งคือ วิทยานิพนธ์ของกิตติพันธุ์ เกียรติสุนทร ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางอาญาเพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และทำการเปรียบเทียบกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกา อังกฤษและสิงคโปร์ จากวิทยานิพนธ์ ผู้จัดทำได้วิเคราะห์ในดับทกฎหมายและได้ค้นพบว่า การคุ้มครองข่าวสารและข้อมูลอันเป็นความลับในประเทศไทยมีมานานแล้วในสังคมไทย หากแต่ในช่วงสมัยอยุธยาอันเป็นช่วงของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การป้องกันข่าวสารเป็นการป้องกันข้อมูลของบ้านเมืองไม่ให้รั่วไหล ต่อมาเมื่อมีการติดต่อค้าขายกับชาติตะวันตกก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงการป้องกันข้อมูลบุคคลเพิ่มขึ้นด้วย จนถึงในช่วงยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 สิทธิเสรีภาพด้านต่างๆ เริ่มมีมากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยได้ลงมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน¹⁰⁰

กมลลา สุวรรณธรรมา นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิในการรับรู้และสิทธิส่วนบุคคลและอิทธิพลของภาพลักษณ์ต่อการประเมินเหตุการณ์ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล โดยงานวิจัยได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องสิทธิส่วนบุคคลของคนทั่วไปและของบุคคลสาธารณะ และความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหนังสือพิมพ์เพื่อสนองสิทธิในการรับรู้และสิทธิส่วนบุคคล รวมทั้งทดสอบอิทธิพลของภาพลักษณ์ต่อการประเมินเหตุการณ์ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล โดยผลการวิจัยพบว่าข้อมูลส่วนตัวในเรื่องสุขภาพ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ เรื่องราวส่วนตัวต่าง ๆ มีความเหมาะสมในการปกปิด หรือจะเปิดเผยแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามยังมีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่รัฐและดารามีขอบเขตข้อมูลส่วนตัวน้อยที่สุด ในขณะที่ประชาชนมีขอบเขตข้อมูลส่วนตัวมากที่สุด และภาพลักษณ์มีอิทธิพลต่อการประเมินเหตุการณ์และการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล โดยถ้าเป็นเหตุการณ์ของบุคคลที่ชอบให้คะแนนจริยธรรมในการหาข่าวของนักข่าว และความยุติธรรมต่อผู้ตกเป็นข่าวน้อยกว่าเรื่องของบุคคลที่ไม่ชอบ

ปทีป เมธาคุณวุฒิ ศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์การรับรู้ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ด้านจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์และสารสนเทศระหว่างและภายในกลุ่มนักวิชาชีพคอมพิวเตอร์ กลุ่มผู้ใช้บริการ และกลุ่มผู้กำลังอยู่ระหว่างการศึกษ และทำการวิเคราะห์การรับรู้ด้านจริยธรรมระหว่างผู้ใช้ระบบคอมพิวเตอร์ที่มีประสบการณ์ใช้งานแตกต่างกัน และผู้อยู่ระหว่าง

¹⁰⁰ กิตติพันธุ์ เกียรติสุนทร, "มาตรการทางอาญาในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล," (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์

การศึกษาที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน จากรายงานวิจัยมีการอภิปรายผลการรับรู้ด้านจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์และสารสนเทศของประชาชนในกรุงเทพมหานครเปรียบเทียบกับสภาพวัฒนธรรมไทย พบว่าในสถานการณ์จำลอง คำตอบของผู้ร่วมวิจัยมีลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความประนีประนอม ยืดหยุ่นผ่อนผัน ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน แม้ว่าจะขัดกับหลักจรรยาบรรณของผู้ที่อยู่ในวิชาชีพคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ ยังมีการอภิปรายผลว่าประชาชนในกรุงเทพมหานครมีการรับรู้ด้านสิทธิส่วนบุคคล ตามความเห็นของทุกกลุ่มระบุว่าการกระทำในสภาพการณ์จำลองเป็นการกระทำที่ผิดจรรยาบรรณของผู้ที่อยู่ในวิชาชีพคอมพิวเตอร์โดยให้เหตุผลสำคัญคือเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยยังอภิปรายเพิ่มเติมอีกว่า เมื่อพิจารณากรณีสิทธิส่วนบุคคลในสภาพการณ์จำลองบางสถานการณ์ อันได้แก่ การใช้มัลติมีเดียในการแพทย์และการเก็บข้อมูลโรคเอดส์ของผู้ประกันชีวิต กลุ่มตัวอย่างกลับไม่ให้ความสำคัญ ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าในสภาพสังคมไทยให้ความสำคัญต่อการแพทย์มาก สิ่งใดที่เกี่ยวกับการแพทย์จะได้รับการยินยอมเชื่อฟังเสมอ และอาจเป็นไปได้ว่าประชาชนยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์นั้น รวมทั้งไม่รู้เกี่ยวกับผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการเผยแพร่หรือบันทึกข้อมูลเหล่านี้ โดยมองภาพที่เกิดขึ้นในส่วนที่ใกล้ตัวมากกว่าสิ่งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต¹⁰¹

อังธิดา ลิ้มปี่หมปาณี จัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของหนังสือพิมพ์ต่อนักการเมือง ศิลปินนักแสดง นักธุรกิจ และประชาชนทั่วไป ผลการวิจัยพบว่าหนังสือพิมพ์จะนำเสนอข่าวที่ลักษณะละเมิดต่อนักการเมืองในประเด็น การทำหน้าที่ของนักการเมืองที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองหรือผลประโยชน์ที่ไม่ถูกต้อง เรื่องส่วนตัวที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ ละเมิดต่อศิลปินนักแสดงในประเด็นเรื่องพฤติกรรมส่วนตัวและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับเพศ ละเมิดต่อนักธุรกิจในประเด็นความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ทางธุรกิจ การทำธุรกิจที่มีความไม่ชอบมาพากลหรือมีผลกระทบต่อประชาชน เรื่องส่วนตัวที่เกี่ยวกับการทำธุรกิจ และเรื่องส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับกรณีความผิดทางอาญา ละเมิดต่อประชาชนกลุ่มย่อยทั่วไปที่มีอาชีพข้าราชการ ทหาร ตำรวจในประเด็นพฤติกรรมส่วนตัวที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ การปฏิบัติหน้าที่อันมีความไม่ชอบมาพากล หรือบกพร่องต่อหน้าที่หรือไม่เป็นธรรม และปัจจัยที่ทำให้หนังสือพิมพ์นำเสนอข่าวในลักษณะละเมิด เนื่องมาจากปัจจัยด้านธุรกิจ และการตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของผู้อ่าน ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ตัวบุคคลที่ขาดมาตรฐานทางวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ความไม่รอบรู้กฎหมาย หรือ

¹⁰¹ ปทีป เมาธาคูณวุฒิ. การวิเคราะห์การรับรู้ของประชาชนในกรุงเทพมหานครด้านจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ

ขาดความตระหนักถึงการเคารพสิทธิส่วนบุคคล บทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์และการทำตามนโยบายองค์กร

สมคิด เลิศไพฑูริยประเสริฐ จัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาความคิดเห็นเรื่องปัจจัยด้านโครงสร้างสังคมและทัศนคติของคนไทยที่สัมพันธ์กับพัฒนาการของอินเทอร์เน็ต ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีผลตอบสนองที่เอื้อต่อการเติบโตของอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยมากที่สุดและปัจจัยด้านการเมืองกลับเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเจริญเติบโตของอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้สมคิด เลิศไพฑูริยประเสริฐยังให้ข้อสรุปไว้เกี่ยวกับทัศนะของคนไทยที่มีต่อเทคโนโลยีว่า คนไทยมีทัศนะที่ถือว่าเทคโนโลยีคือเครื่องแก้ปัญหาสังคม

รายงานผลการสำรวจกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปี 2543 โดย สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศ (NECTEC) ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะและพฤติกรรมการใช้และการใช้ประโยชน์อินเทอร์เน็ตของผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ในช่วงปี 2543 ซึ่งจากรายงานการสำรวจดังกล่าวมีการรายงานถึงปัญหาสำคัญของอินเทอร์เน็ตหลายประการและมี 16% ที่ระบุว่ากรขโมยและการบุกรุกข้อมูลเป็นปัญหาสำคัญของอินเทอร์เน็ต และ 15.8% ที่ระบุว่า อีเมลขยะเป็นปัญหาสำคัญของอินเทอร์เน็ต โดย 79.2% ของกลุ่มผู้ใช้มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

ศูนย์ข้อมูลสิทธิมนุษยชนและสันติธรรมได้จัดทำการศึกษาเบื้องต้นเรื่องการรับรู้ ทัศนคติ และการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ “สิทธิมนุษยชน” กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร เนื่องในโอกาสวันสิทธิมนุษยชนสากล 10 ธันวาคม 2543 ผลปรากฏว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่เห็นว่าเรื่องสิทธิมนุษยชนเกี่ยวข้องกับความเป็นธรรม ความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพ ตลอดจนการให้คุณค่าในชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไป และอื่น ๆ โดยที่เพศชายเห็นด้วยในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวมากกว่าเพศหญิง และหญิงเห็นด้วยว่าเป็นเรื่องความพอใจ เรื่องการเมือง เรื่องอำนาจ และสิทธิส่วนบุคคลมากกว่าชาย และยังพบอีกว่าสภาพการรับรู้ในประเด็นต่าง ๆ ด้านสิทธิมนุษยชนอยู่ในระดับสูงน่าพอใจ คือมีการยอมรับว่าสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกคน ทุกชนชั้น ทุกสังคม หรือมีความเป็นสากลถึงร้อยละ 86.7¹⁰²

¹⁰² ศูนย์ข้อมูลสิทธิมนุษยชนและสันติธรรม, “การรับรู้ ทัศนคติและการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ สิทธิมนุษยชน กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร”

ข้อมูลล่าสุดจากการออกแบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นในงานสัมมนากฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล 21-24 มิถุนายน 2544 ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ พบว่าผู้เข้าร่วมสัมมนาส่วนใหญ่ทราบว่าปัจจุบันการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลทำได้โดยง่าย และทราบว่าตนเองถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลประมาณ 68% ในขณะที่อีก ประมาณ 30% ไม่ทราบหรือไม่แน่ใจว่าตนเองถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล และที่สำคัญผลการออกแบบสอบถามพบว่าประชาชนไม่เห็นความสำคัญของการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล¹⁰³

จากแนวคิดและทฤษฎีตลอดจนการสำรวจงานวิจัยต่าง ๆ นำไปสู่ข้อสมมติฐานที่สอดคล้องกันดังนี้

ในข้อสมมติฐานที่ 1 จากงานวิจัยของต่างประเทศว่า และจากงานวิจัยในประเทศของ ศูนย์ข้อมูลสิทธิมนุษยชนและสันติธรรมซึ่งระบุการรับรู้ในด้านสิทธิมนุษยชน ในเขตกรุงเทพมหานครที่มีค่อนข้างสูง ผนวกกับ จากแนวคิดเรื่องสิทธิส่วนบุคคลของไทยแล้วเมื่อพิจารณาลักษณะผู้ใช้อินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่เป็นคนที่มีความรู้และอยู่ในวัยหนุ่มสาวหรือถือได้ว่าเป็นกลุ่มชนชั้นกลางของสังคมซึ่งมีการรับเอาวัฒนธรรมจากตะวันตกได้ง่าย และด้วยลักษณะกลุ่มประชากรเป็นไปในรูปแบบดังกล่าวยังสามารถอธิบายได้ด้วย แนวคิดเรื่องการต้องการความปลอดภัยในลำดับความต้องการขั้นที่ 2 ของ Abraham Maslow ที่ระบุว่าเมื่อมนุษย์ผ่านการตอบสนองต่อความต้องการขั้นที่ 1 แล้วก็จะนำไปสู่ความต้องการขั้นที่ 2 ดังนั้นเมื่อกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่จากรายงานค่อนข้างจะเป็นคนที่มีการศึกษาและมีรายได้ค่อนข้างสูง ซึ่งเมื่อผ่านความต้องการขั้นแรกไปแล้วความต้องการขั้นต่อมาคือ ความต้องการความปลอดภัย ดังนั้นในเรื่องการปกป้องสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลก็ถือว่าเป็นเรื่องหนึ่งที่สอดคล้องกับความต้องการขั้นนี้ จึงอาจตั้งข้อสันนิษฐานได้ว่า สังคมการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตไทยมีความตระหนักรู้ต่อการมีอยู่ของสิทธิข้อมูลส่วนบุคคลในการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต โดยความตระหนักรู้ในเรื่องดังกล่าวมีระดับแตกต่างกันไปใน 3 ระดับอันได้แก่ ระดับสูง ปานกลาง ต่ำ โดยนำแนวคิดทางการวิจัยของ AT& T Labs - Research ที่แบ่งคนออกเป็น 3 กลุ่มอันได้แก่ Privacy Fundamentalists(ระดับสูง), Pragmatic Majority(ระดับปานกลาง) และ Marginally Concerned (ระดับต่ำ) มาประยุกต์ใช้ในการจัดแบ่งระดับความตระหนักรู้ออกเป็น 3 ระดับ และตามแนวคิดและงานวิจัยของทั้งตะวันตกและในประเทศไทย ความแตกต่างนั้นสืบเนื่องมาจากลักษณะสถานะทางกายภาพ สถานะทางเศรษฐกิจ สถานะทางสังคม แนวคิดทางสังคมของบุคคลนั้น ในขณะที่การ

¹⁰³ เอกสารสัมมนา "กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล" วันพฤหัสบดีที่ 2 สิงหาคม 2544 ณ ESCAP Hall ศูนย์ประชุมสหประชาชาติสิริกิติ์.

ให้ความสำคัญต่อประเด็นเรื่องการเมืองมือของสิทธิข้อมูลส่วนบุคคลทางอินเทอร์เน็ตดังกล่าวมาน้อยต่างกันไปในแต่ละประเด็น ดังที่ได้มีการจัดสำรวจแล้วในงานวิจัยจากต่างประเทศ

ในข้อสมมติฐานที่ 2 จากงานวิจัยของต่างประเทศ เช่นงานวิจัยของ Alan Westin Louis Harris และ Kenneth Younger เกี่ยวกับความตระหนักในการถูกละเมิดสิทธิส่วนบุคคลพบว่า ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตประเทศต่าง ๆ มีความกังวลต่อการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และจากรายงานสำรวจภายในประเทศในหัวข้อการสำรวจกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปี 2543 ของสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศ (NECTEC) พบว่าผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมีความตระหนักถึงการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นในอินเทอร์เน็ตในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจในงานสัมมนากฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ระบุว่าผู้เข้าร่วมสัมมนาตระหนักดีว่าการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลนั้นกระทำได้ง่าย นอกจากนั้นด้วยลักษณะความเป็นชนชั้นกลางของสังคมการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต และแนวคิดของ Abraham Maslow ความต้องการความปลอดภัยในลำดับความต้องการขั้นที่ 2 ที่ระบุว่าเมื่อมนุษย์ผ่านการตอบสนองต่อความต้องการขั้นที่ 1 แล้วก็จะนำไปสู่ความต้องการขั้นที่ 2 ดังนั้นเมื่อกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่จากรายงานก่อนข้างจะเป็นคนที่มีการศึกษาและมีรายได้ค่อนข้างสูง ซึ่งเมื่อผ่านความต้องการขั้นแรกไปแล้วความต้องการขั้นต่อมาคือ ความต้องการความปลอดภัย ยังสามารถใช้อธิบายได้ในข้อสันนิษฐานในข้อนี้ได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงสามารถตั้งข้อสันนิษฐานได้ว่า สังคมการสื่อสารอินเทอร์เน็ตไทย ผู้ใช้มีความตระหนักต่อการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล โดยความตระหนักในเรื่องดังกล่าวมีระดับแตกต่างกันไปใน 3 ระดับอันได้แก่ ระดับสูง ปานกลาง ต่ำ โดยนำแนวคิดทางการวิจัยของ AT&T Labs-Research ที่แบ่งคนออกเป็น 3 กลุ่มอันได้แก่ Privacy Fundamentalists(ระดับสูง), Pragmatic Majority (ระดับปานกลาง) และ Marginally Concerned (ระดับต่ำ) มาประยุกต์ใช้ในการจัดแบ่งระดับความตระหนักออกเป็น 3 ระดับ และความแตกต่างนั้นสืบเนื่องมาจากลักษณะสถานะทางกายภาพ สถานะทางเศรษฐกิจ สถานะทางสังคม แนวคิดทางสังคมของบุคคลนั้น เป็นไปตามแนวคิดและงานวิจัยของทั้งตะวันตกและในประเทศไทยเอง ในขณะที่การให้ความสำคัญต่อประเด็นเรื่องการเมืองมือและการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลในแต่ละประเด็นดังกล่าวมาน้อยต่างกันในแต่ละประเด็น ดังที่ได้มีการจัดสำรวจแล้วในต่างประเทศ

ในข้อสมมติฐานที่ 3 ผู้วิจัยจะสร้างภาพสมมติฐานโดยนำทฤษฎีของ David H. Flaherty ในเรื่องพฤติกรรมตอบกลับเมื่อได้รับการละเมิดจะแบ่งออกเป็น 3 ทาง อันได้แก่ โดยให้เทคโนโลยีจัดการตัวมันเองในที่สุด โดยตัวบุคคลริเริ่มที่จะเสนอประเด็นปัญหาให้สังคมรับรู้ และโดยรัฐบาลในระดับการวางนโยบายและกฎหมายก็นำมาใช้เป็นแบบในการบอกลักษณะพฤติกรรมของสังคมการสื่อสารในอินเทอร์เน็ต และนำทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมที่กล่าวถึงการ

ปฏิบัติตามความคิดความเชื่อของตน และแนวคิด Avery Megan ที่กล่าวว่าผู้ใช้ที่รู้ดีกว่าถูกละเมิด ความเป็นส่วนตัวมากขึ้น มีแนวโน้มที่จะมีระดับความพอใจที่ลดลง การที่มีความพอใจลดลงก็น่าที่จะมีการแสดงพฤติกรรมตอบกลับ จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดจึงนำไปสู่ข้อสมมติฐานที่ 3 ว่า พฤติกรรมตอบกลับของสังคมการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตของไทยมีความสอดคล้องกับความตระหนักรู้ต่อสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลและการละเมิด

สมมติฐาน

1. สังคมการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตของไทยมีความตระหนักรู้ต่อการมีอยู่ของสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลทางอินเทอร์เน็ตในระดับที่แตกต่างกันตามลักษณะทางกายภาพ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม แนวคิดทางสังคมของบุคคลและลักษณะการใช้อินเทอร์เน็ต และมีการให้ความสำคัญต่อประเด็นต่างๆ ในเรื่องสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลมากขึ้นน้อยต่างกัน
2. สังคมการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตของไทยมีความตระหนักรู้ต่อการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลทางอินเทอร์เน็ตในระดับที่แตกต่างกันตามลักษณะทางกายภาพ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม แนวคิดทางสังคมของบุคคล และลักษณะการใช้อินเทอร์เน็ต อีกทั้งมีการให้ความสำคัญต่อประเด็นต่างๆ ในเรื่องการละเมิดสิทธิข้อมูลส่วนบุคคลมากขึ้นน้อยต่างกัน
3. พฤติกรรมตอบกลับของสังคมการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตของไทยพฤติกรรมตอบกลับมีลักษณะ 3 แบบตามการจัดแบ่งของ David H. Flaherty ระดับการพฤติกรรมตอบกลับมากขึ้นน้อยต่างกันในแต่ละแนวทางแตกต่างกันไป และ มีความสอดคล้องกับความตระหนักรู้ต่อการมีอยู่ของสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลทางอินเทอร์เน็ตและต่อการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลในอินเทอร์เน็ต

นิยามศัพท์

สังคมการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตของไทย

กลุ่มผู้ใช้บริการหรือลูกค้า
อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย

ความตระหนักรู้ต่อการมีอยู่ของสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล

การรับรู้ คิดได้ รู้สำนึกได้ต่อการมีอยู่ของสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลในส่วนความนึกคิดของตน

ความตระหนักรู้ต่อการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล

การรับรู้ คิดได้ รู้สำนึกได้ว่ามีการล่วงเกิน ฝ่าฝืนจารีตประเพณีหรือกฎหมาย ต่อข้อมูลส่วนบุคคล ในรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้นในรูปแบบ

บริการต่าง ๆ ทางอินเทอร์เน็ต
เช่น ไอซีคิว อีเมลล์ เว็ลด์ ไซด์ เว็บบ

สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล

สิทธิในการกำหนดความเป็นตัว
ของตัวเองในการดำเนินการเก็บ
รักษาและจัดการข้อมูลของตนเอง

พฤติกรรมตอบกลับ

พฤติกรรมที่กระทำเพื่อคุ้มครอง
ตนเองจากสิ่งทีอาจจะมากระทบ